

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА МАРКЕТИНГУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ
ЗМІНИ У НАПРЯМКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОРИВУ».

Виконав: студент VI курсу, групи МЕВ-61
Рівень вищої освіти Другий (магістерський)
рівень

Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні
відносини»

(шифр і назва спеціальності)

Вовк Володимир Богданович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник: Брух Оксана Олексіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Рецензент: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

ДУБЛЯНИ 2021

АНОТАЦІЯ

Сьогодні Україна належить до країн, які декларують важливість інновацій для вирішення нагальних соціально-економічних проблем країни. Водночас структурно-технологічні зрушення, що відбулися в роки незалежності, значною мірою мали стихійний характер, а основні механізми зростання продовжують концентруватися в групі галузей, чия конкурентоспроможність в основному залежить від використання екстенсивних факторів виробництва і потребує відносно невисокого рівня інноваційної активності, ґрунтуючись на експорті сировинних товарів і продукції нижчих виробничих переділів, що обумовлює низьку конкурентоспроможність економіки, нееквівалентний обмін та значне відставання країни в соціально-економічному розвитку.

Вирішити ці проблеми можливо, тільки спираючись на мобілізацію всього науково-технічного, соціально-економічного, гуманітарного і кадрового потенціалу, усвідомлення суспільством невідкладності та важливості цих завдань, високий рівень комунікації органів влади і суспільства, довіри та активності в цілому.

ANNOTATION

Today Ukraine is one of countries that declares the importance of innovation for solving social-economic issues of the country. At the same time, the structural and technological changes, which took a place during the years of independency, were spontaneous. The main mechanisms of the growth continue to be concentrated in a group of industries whose competitiveness depends on the use of production's extensive factors and requires a low level of innovative activity, based on export of raw materials and products of lower production redistribution, which leads to low competitiveness of the economy, unequal exchange and significant backwardness of the country in socio-economic development.

These issues can be solved only through the mobilisation of all scientific-technical, socio-economic, humanitarian and human resources, public awareness of the urgency and importance of these tasks, a high level of communication between government and society, trust and activity in general.

УДК 339.923:061.1ЄС(477)

«Україна – Європейський Союз: трансформаційні зміни у напрямку інноваційного прориву». Вовк Володимир Богданович. – Дипломна робота.

Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу. – Дубляни, ЛНАУ, 2021.

102 с. текст., 4 част., 21 рис, 6 табл., 32 літературних джерел.

Дипломна робота присвячена вивченню трансформаційних змін у напрямку інноваційного прориву між Україною та ЄС.

В роботі розглянуто теоретичні основи інноваційних стратегій та інноваційного розвитку, зокрема соціально-економічне розуміння інноваційного розвитку та інноваційних стратегій, класифікаційні особливості інновацій, а також особливості формування моделі в інноваційному розвитку.

Подано аналіз динамічності відносин України та ЄС в сфері інновацій, проаналізовано основні індикатори інноваційного розвитку, а також виявлено характерні особливості інноваційної діяльності в Україні.

Визначено перспективність напрямів інноваційного розвитку в Україні, подано рекомендації щодо покращання механізмів інноваційного розвитку України.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	8
1.1. Соціально-економічне розуміння інноваційного розвитку та інноваційних стратегій	8
1.2. Означення та класифікаційні особливості інновацій	22
1.3. Формування моделі в інноваційному розвитку	27
2. УКРАЇНА ТА ЄС: АНАЛІЗ ДИНАМІЧНОСТІ ВІДНОСИН В СФЕРІ ІННОВАЦІЙ	34
2.1. Встановлення відносин України та ЄС	34
2.2. Основні індикатори інноваційного розвитку економіки України та ЄС	40
2.3. Характерні особливості інноваційної діяльності в Україні	50
3. ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	61
3.1. Напрями взаємодії України та ЄС в сфері інноваційного розвитку	61
3.2. Покращання механізмів інноваційного розвитку України	68
4. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ	76
4.1. Основні положення законодавства про охорону праці	76
4.2. Урядове управління щодо безпеки роботи	83
4.3. Організація щодо безпеки роботи на виробництві	85
4.4. Інновації в сфері охорони праці	88
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	93
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	102

ВСТУП

Інноваційний розвиток та інноваційна спроможність країни є визначальним чинником в напрямі економічного зростання, покращення якісних показників та розробку і виробництво конкурентоспроможної продукції, економного використання ресурсів, запобігання екологічним наслідкам індустріалізації тощо.

На теперішній час більшість підприємств чітко усвідомлюють необхідність у досягненні високого технологічного рівня впроваджуваних інноваційних продуктів. Проте проблема інтеграційної системи взаємодії галузевої науки і виробництва, а також інноваційної діяльності підприємств та її фінансування набуває особливої актуальності.

Фокусування уваги на проблематиці економічних процесів в галузі інноваційного розвитку, значенню інноваційної діяльності представлена у багатьох працях науковців, серед яких: Бондарчук Н., Гончаренко Л., Заяць Т., Єрмакова О., Ілляшенко Н., Князевич А., Крайчук О., Мазур Н., Радєва М., Суліма Н., Яковлев А. та інші.

Єрмакова О.А. в своїх працях аналізує світовий досвід інноваційного розвитку та показує ефективність інноваційної політики країн-лідерів інноваційного розвитку, що будується на принципах системності, охоплює спеціальні стимули інноваційної діяльності та створює сприятливі умови для ведення бізнесу в країні, сприятливе інституційне середовище, а також розвиває фактори інноваційного виробництва.

Так, у роботі Заяць Т. було проаналізовано проблеми та пріоритети розвитку інноваційної діяльності та утвердження орієнтирів інноваційного розвитку в суспільстві.

Попри численні дослідження проблематики, її аспекти вимагає постійного моніторингу та аналізу. Необхідними та актуальними є подальші дослідження стану, тенденцій, структурних змін, оцінки результативності інноваційної діяльності в усіх сферах національної економіки.

Крім аналізу наукових праць також вагомим є інноваційний розвиток в контексті міжнародної конкурентоспроможності, який щорічно здійснюється Всесвітнім економічним форумом у межах дослідження «Звіт про глобальну конкурентоспроможність» [22].

Метою проведеного дослідження є визначення сучасного рівня інноваційної активності України у порівнянні з іншими країнами, оцінка результативності, аналіз інноваційної діяльності у динаміці, а також розгляд проблематики, факторів та напрямів активізації інноваційної діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження в роботі виступають відносини України та Європейського Союзу у напрямку інноваційного прориву.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних основ забезпечення та підвищення рівня інноваційної діяльності та інноваційного розвитку України.

Основними завданнями дослідження зазначених аспектів були аналіз інноваційного потенціалу та інноваційної спроможності України через призму сильних і слабких сторін розвитку інноваційної діяльності та розробку рекомендацій щодо покращення результативності.

Для вирішення поставлених завдань був здійснений аналіз «Звіту про глобальну конкурентоспроможність». Під час проведення дослідження індикаторів інноваційного розвитку та інноваційних процесів в економіці України використовувалися методи системного аналізу, який дозволяє розглядати інноваційну діяльність як об'єкт для дослідження з великим діапазоном причиннонаслідкових зв'язків; методи статистичного аналізу, що дозволяють оцінити стан, виявити тенденції та закономірності інноваційного розвитку; порівняльний та графічний методи.

Інформаційною базою дослідження є праці провідних українських та іноземних вчених у напрямі інноваційної діяльності, «Звіт про глобальну конкурентоспроможність», статистичні дані за 2020 р., вітчизняна та зарубіжна монографічна література, аналітичні публікації у фахових виданнях.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Соціально-економічне розуміння інноваційного розвитку та інноваційних стратегій

Важливістю переходу економіки нашої країни на розвиток в напрямі інновацій звісно ж зумовлена вичерпанням основних джерел економічного зростання, відповідним скороченням кількості капіталовкладень у ході відтворення матеріально-технічного забезпечення, а також розвиток новітніх знань, виокремленням проблемних завдань, котрі торкаються збереження інноваційного потенціалу.

Підсилення вагомості інновацій визначається:

- інновації є змістовним елементом новизни й змін, а також мають розвиваючий та ознаковий характер;
- інновації взаємопов'язані з іншими факторами, котрі впливають тим чи іншим чином на товар, підприємство, регіон або ж країну;
- інновації мають певний вплив на формування ринкового попиту.

В наукових колах досить належно здійснено обґрунтування поняття «інновацій». Досліджуючи дане визначення, можна стверджувати, що основний зміст поняття «інновації» окремі науковці розкривають беручи до уваги об'єкт та предмет дослідження, тобто характеризують їх як певний процес чи зміни, або ж систему чи наслідок. Вагомим в трактуваннях суті «інновацій» є багатогранність підходів власне до його опису, чітко пов'язаного зі цілями, предметом, осередком дослідження, а також іншими ознаками, що є притаманні саме інноваційній діяльності.

На сьогоднішній час не існує чіткого сформованого означення, наскільки особливими повинні бути застосовані технології, створені товар чи послуга, щоб саме вони відповідали певним характеристикам інновації. Беручи до уваги

концепції Й. Шумпетера, можна констатувати, що будь-яка зміна, яка приносить дохід (прибуток), є інновацією.

Таблиця 1.1 – Тлумачення суті інновацій

Об'єкт дослідження	Автор тлумачення	Характерна особливість інновацій
Зміни	Л. Водачик, Ф. Валента	Зміни, котрі забезпечують впровадження та використання новітніх видів продукції, виробничих й транспортних засобів, відносин, ринків та форм організації.
Процес	Б. Санто, Б. Твік, Я. Кук, П. Майерс, В. Томпсон	Сукупний техніко-економічний процес, котрий через прикладне використання певних ідей і винаходів відповідно приводить до виготовлення кращих за певними властивостями виробів і технологій, а також орієнтується на кінцеву вигоду (тобто прибуток). Повний цикл від ідейності до реалізованого на ринку товару чи послуги.
Система	Й. Шумпетер, Н. Лапіна	Цілісна, внутрішньо суперечлива та динамічна система конструювання нових засобів виробництва й нових продуктів на ринку.
Цикл	Г.Я. Гольдштен	Техніко-економічний ланцюг, в якому застосовуються результати сфери відповідних досліджень й розробок, а також викликає технічні та економічні переми, котрі надають поворотну дію на діяльність даної сфери.
Результат (ціль, ідея, концепція, діяльність, товар тощо)	С.Д. Ілленкова, С.Ю. Ягудин, Л. М. Гохберг, Д.В. Соколов, Х. Барнерт	Виокремлений результат інноваційної діяльності, який реалізується у вигляді нового чи модернізованого продукту, що впроваджується на ринку, нового або ж удосконаленого технологічного циклу. Концепція чи переконання, які й зобов'язані отримати поширення, щоб забезпечити успішне формування ринку.
Об'єкт	В. Г. Мединський, С. В. Ільдугенов	В результаті здійсненого дослідження виокремлюється об'єкт, що втілюється у виробництво, який якісно різниться від останнього аналогу.
Інформація, обізнаність	А. Чухно	Удосконалення виробничо-господарських сил, з основою інформаційно-інтелектуальних технологій та знань.

Економічна закономірність, усвідомлена через призму ринкових потреб	С.Онишко	Задоволення потреб ринкового попиту при отриманні виробником вигоди.
Можливості та резерви компанії	Т. Давила	Спромога організації створювати нову значущість при перетині бізнесу й технології.
Зусилля	В. Ніксон	Комплексність технічних, виробничих та й комерційних заходів, котрі приводять до виокремлення нових та покращених індустріальних процесів, обладнання.

Є твердження, що інновації – це вагомі ресурси для становлення й розвитку сучасної ринкової економіки. Вагомою проблематикою для вирішення певного питання щодо економічного зростання держави, а також підвищення конкурентоспроможності є продуктивне використання максимально національного інноваційного потенціалу. В той час, інновації, у випадку ресурсів, мають доволі непостійний час [13].

Таким чином, інновація – це безпосередня форма свідомого піднесення сформованих соціально-економічних впорядкованих систем. Сутність інновації полягає в тому, щоб поєднувати процес створення чи реалізації креативних ідей, отриманні та комерціалізації бажаного результату, приводити до матеріалізованих перемін та бути визначним джерелом соціально-економічного й науковотехнічного прогресу суспільства. Зазвичай, під креативом розуміть будь-яку ідею, новизну, новинку, що є базою при створенні інновації.

Важливим аспектом при розробленні та реалізації інноваційних проектів є те, що центральним стержнем в інноваційного процесу виступає «робоча одиниця», тобто окрема група працівників, або ж підприємств, що мають спільне бачення і працюють над інноваційним задумом. Хорошим прикладом в цьому випадку є дослідницькі проекти, що забезпечуються об'єднаними силами кількох країн. Також, істотним моментом для створення інноваційного продукту стає або просторова, або ж територіальна організація власне інноваційної діяльності.

Здійснивши аналіз різноплановості ознак інновацій виділимо головні їх характеристики й критерії:

- з погляду управлінських принципів – факт сутнього характеру змін. Зміни повинні характеризуватися принциповим та якісним характером. Основою інноваційності повинна бути науково-технічна новизна;

- виокремлення конструктивної особливості;
- взаємозв'язок із високим ризиком ступенем;
- забезпечення ефективності підвищення всіх процесів в цілому або ж виокремлених частин;

- досягнення визначеної ефективності;
- практичний застосунок, використання у різних напрямках діяльності;
- можливість задовільняти ринковий споживчий попит, власне виокремлені потреби споживачів;

- забезпечувати максимізацію прибутку суб'єктам підприємницької діяльності. За умови неможливості отримання вигоди при реалізації інноваційного продукту організаціями, інновація в більшості випадків, випадає із можливих інтересів;

- можливість для створення довготривалого корисного ефекту, котрий поновлює бачення витратності зусиль й засобів на введення нового;

- в сьогоденні проблематики екологізації варто додати необхідну характеристику інновацій – екологічна безпека [14].

Впливовість на розвиток різних галузей економіки, а також підвищення рівня конкурентоспроможності притаманне приростовим та радикальним інноваціям. Приросторові інновації характеризуються напрямом удосконалення товарів й технологій. Переважно запровадження їх на в організації відбувається регулярно. Радикальні інновації задають можливість до створення не лише нових товарів (послуг) чи технологій, але й до нових концепцій бізнесу. Радикальні інновації характеризуються стрибкоподібним розвитком, при цьому забезпечуючи необхідну конкурентну перевагу, а також можливість створення нових конкурентних умов діяльності компаній.

Забезпечення інноваційності має значний вплив на ринкові, зокрема, інституційно-технологічні можливості суб'єктів діяльності, їхню здатність до перспективного інноваційного розвитку. В процесі забезпечення інновації мають певну властивість щодо зберігання або ж знищуваття такого потенціалу й можливостей. Виокремлюють такі типи інновацій, як: архітектурні, революційні, а також регулярні та інновації, котрі створюють певні ніші. Архітектурні інновації ведуть до старіння швидше створених товарів, технологій, або ж ринково-споживчих зв'язків. Вони є протилежністю революційних інновацій, котрі також впливають на старіння продукції й певних процесів, однак підтримують товарно-ринкові взаємозв'язки компанії. Значущими для підприємств є інновації, що відповідно створюють ніші для наявних продуктів та технологій, нехтуючи ринково-споживчою співпрацею, а також регулярні інновації, котрі сприяють закріпленню позицій підприємства на постійних ринках відповідно через модернізовані товари і покращені технології.

До сьогодні немає чіткого та однозначного підходу до розуміння «інноваційного розвитку». Окремі науковці виокремлюють сутність розуміння «інноваційний розвиток» у:

1) складному процесі (прикладного характеру) створення й впровадження інновацій з ціллю високоякісних змін об'єкта управління, в тому числі отримання економічного, соціального, а також екологічного, науково-технічного або ж іншого різновиду ефекту, котрий пов'язаний зі необхідною умовою щодо виживання та розвитку організацій у довготривалій перспективі;

2) формальному плані або розумовому процесі для освоєння новітнього проекту від початкової стадії ідейності до виходу на певний ринок та за його кордони;

3) зростанні даних соціально-економічної системи за допомогою реалізації інноваційних проектів й запровадження нововведень;

4) зростанні інноваційного потенціалу при умові мінімізації обмеженості ресурсної бази щодо інноваційної діяльності;

5) залежності від значної кількості чинників (у довготривалій перспективі): систематичності менеджменту в напрямі трансферу результатів певних науково-дослідних робіт організацій, створенні повноправного ринку науково-технічної продукції, а також його інфраструктури;

6) підвищенні рівня конкурентоспроможності, а відповідно інновації – це визначальний фактор конкурентної переваги на ринку;

7) досягненні найвищої ефективності у інноваційному процесі, що обумовлена кількісно за повномірністю й швидкістю руху за відповідним інноваційним повним циклом [27].

Підсумовуючи вище трактовані підходи, варто констатувати, що інноваційний розвиток – це певний рух переходу до моделі більш інноваційного типу, котрий здійснюється через безперервний, цілеспрямований і за належних умов пошуковості та реалізації інновацій, які дають можливість покращити ефективність діяльності соціально-економічної системи, загалом.

Інноваційний розвиток – це безпосередній системний рух структурного вдосконалення національної економіки, котрий отримується в більшості випадків завдяки прикладній реалізації сучасних знань для безпосереднього збільшення масштабів суспільного виробництва як у товарів так і послуг, удосконаленню якісних параметрів суспільного продукту, сукупному зміцненню конкурентоспроможності держави, прискоренню науково-технологічного та соціально-економічного прогресу в суспільстві в цілому.

Наукові дослідження П. Румера, Р. Лукаса, Ф. Агійона, П. Хоувіта, дали чіткі та сформовані моделі щодо економічного зростання в основі яких НТП. Вони засвідчили близьку узгодженість й взаємозалежність щодо підтримки шляхів зростання економіки початково від інноваційно-технологічних перемін на макрорівні. Тому, розвиток не є можливим без інновацій чи інвестицій, а інновації в свою чергу, неможливі без зростання й інвестицій. На шляху економічного зростання певної країни такі процеси тісно пов'язані із переведенням діяльності окремих галузей, а також видів економічної

спрямованості, секторів економіки й суб'єктів підприємництва в інноваційне русло [16].

Сьогоднішню інституціонально-технологічну концепцію характеризують як результат довготривалого періоду розвитку парадигм щодо інноваційного розвитку, а також загальноекономічного прогресу в науковій думці.

Підвищення рівня привабливості та конкурентоспроможності економіки нашої країни потребує вдосконалення процесу інноваційної трансформації практично у всіх галузях в, тому числі й у тих, котрі можуть привести до поступового зростання економіки країни – це і аграрної та промислової сфери, ракетно-космічної й авіаційної, хімічної та фармацевтичної, суднобудівної індустрії тощо.

Беручи до уваги досвід індустріальних країн можна виокремити одну із найефективніших моделей економічного відтворення – інноваційна модель. Для порівняння, в Україні застосовуються переважно ресурсна або інтелектуально-донорська моделі, котрі у тривалій перспективі показують досить невеликий рівень щодо економічної ефективності, позаяк призводять до недоцільного використання або ж до виснаження ресурсів, крім того відбувається витоки за кордон певних факторів виробництва, унеможлиблюється утримання на достатньому рівні показників, які визначають добробут всієї країни.

На відміну від застосовуваних в Україні моделей, модель інноваційного типу розвитку економіки є притаманні такі особливі ознаки: головна роль відводиться науковим знанням та дослідженням; висока якість в освітній системі; значна підтримка суспільством й державою новітніх ідей та технологічних проривів; запровадження інновацій у різних напрямках функціонування; переформатування підприємницької діяльності у напрямі виробництва високотехнологічної продукції; автоматизованість та комп'ютеризованість галузей виробництва та управління з подальшим розвитком інфраструктурного забезпечення; система модульного навчання різного рівня кадрів у напрямі інновацій; реалізація комплексних інноваційних програм розвитку бізнесу, окремих регіонів; дієві зміни в соціальних структурах;

створення сучасних форм для задоволення суспільних та особистих потреб; запровадження політики екологізації та ресурсозбереження тощо.

Основними стратегічними напрямками виходу передових держав із кризи є: динаміка спрямованості в інноваційному розвитку економік за допомогою втілення прогресивних здобутків науки та техніки, котрі взаємозалежності до відкритих інновацій, «екологічних технологій», перспективних технологічних розробок із соціальною скерованістю. Концептуальні погляди на інноваційний розвиток подано на рис. 1.1.

								«Зелені технології»; відкриті, віртуальні інновації; соціальна спрямованість
Теорія				Мережеві системи, екологія, інноваційні системи				
		Потреби, що стимулюють інновації						
		Технологічний поштовх						
Допомога від держави	Наукові центри (переможці)	методи прямого впливу	МСБ	Податкові стимули «М'яке» стимулювання				
				Програми міжнародної співпраці				
				Програми НДДКР у всіх сферах				
			Прогнозування	Форсайт				
Державна політика			Економічна і військова конкуренція	Реформа фінансування, освіти				
				Комерціалізація, дифузія інновацій				
	Розбудова ВУЗів, НДІ							
Система управління інноваціями	Управління науково-дослідною діяльністю, яка задовольняє потреби основного виробництва	Управління науково-дослідною діяльністю, яка задовольняє існуючі потреби споживачів	Задоволення існуючих і латентних потреб, формування потреб	Управління змінами, програмування змін, стратегічність				
Роль людського чинника	Розширення виконуваних робіт, спеціалізації і творчого характеру			Процесний підхід (свобода вибору методів праці, чітка регламентація послідовності виконання та взаємозв'язків працівників)				
Вид економіки	Індустріальна економіка	Перехідна економіка		Інноваційна економіка (економіка знань)				
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	

Рис.1.1. Концептуальні погляди на інноваційний розвиток [16].

Значимість людського фактору при еволюційному розвитку концепцій управління безперервно зростає. З кожним роком зменшується монотонність

роботи, натомість вагомішими стають елементи творчості, роль та змістовність працівника у діяльності підприємства загалом, відбувається розширене сприйняття здійснюваних завдань.

З часом змінилися підходи щодо системи організаційної та управлінської інноваційної діяльності: від етапу, коли інноваційні розробки забезпечувалися тільки працівниками науково-дослідних установ, до новітніх реалій, коли великотоварні підприємства реформували свою діяльність в руслі, що інноваційною діяльністю (у різних її аспектах) займається фактично увесь колектив фірми. З іншої сторони, відбулася еволюція у мотиваційності інноваційної діяльності починаючи від задоволення бізнес-потреб – товаровиробника до задоволення існуючих, прихованих та потенційних потреб споживачів (при цьому не нехтуючи власними потребами), а також управління змінами даних потреб й їх програмування [4].

Зосереджуючи увагу на світових стандартах (ООН) визначальним параметром оцінювання обсягу розвитку є стійкість, крім того сюди входять й такі глобальні ознаки, як: економічна, соціальна, екологічний баланс. Стійким вважається розвиток за умови поєднання зростаючих факторів світового валового продукту із пришвидшеним збільшенням якості людського капіталу при відсутності негативних впливів антропогенних чи техногенних чинників на зовнішнє середовище. Тому, інноваційний розвиток доцільно досліджувати як визначальний засіб у забезпеченні стійкості. Основним базисом в усіх форм розвитку вважається інноваційна стратегія, а також економічне зростання, за умови відсутності котрий нездійсненим є інноваційний, сталий або ж інший розвиток загалом (рис. 1.2).

Базовими компонентами інноваційного розвитку є інститути, інфраструктура, інновації та інвестиції. Крім того, опосередкованою базовою компонентою є інтелект, що віддзеркалює рівень знань щодо проблем інноваційного розвитку, а також й за кожним виокремленим компонентом.

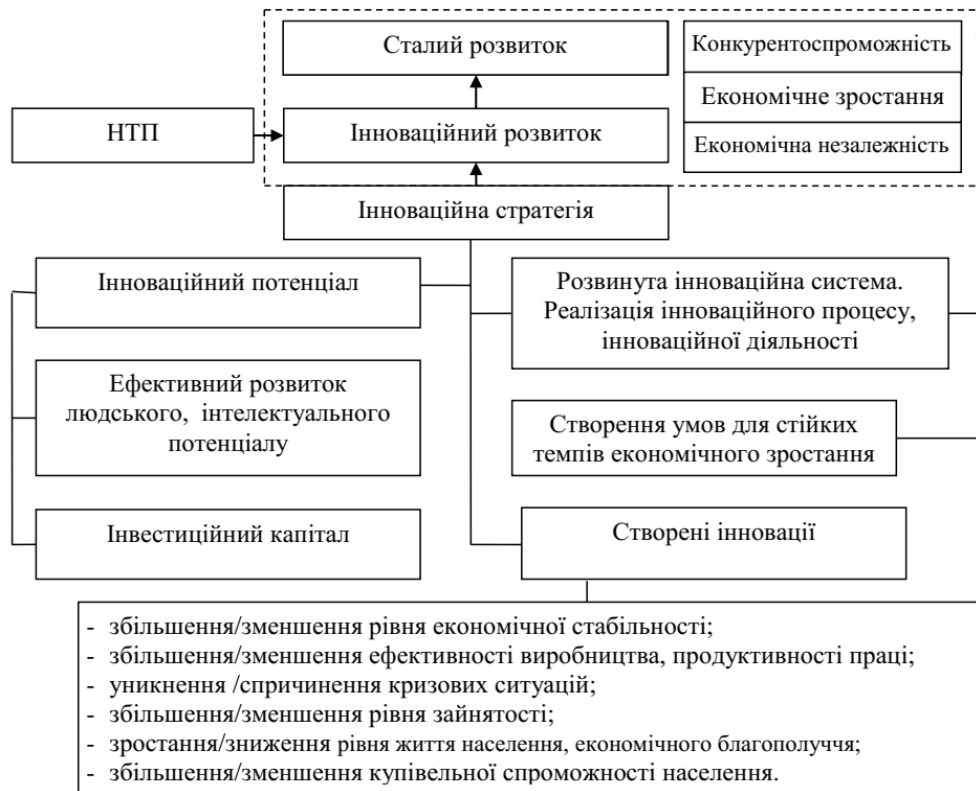

Рис.1.2. Вплив основних чинників на інноваційний розвиток [13].

Науковці й досі дискутують щодо поняття «стратегія». Вони вбачають у понятті стратегія щось безцінне, складне й потенційно потужне, завдяки чому сучасна компанія може протистояти непостійним умовам (І. Ансоф), або ж це комплекс рішень стосовно розміщення ресурсного забезпечення підприємств й досягнення довготермінових конкурентних переваг на визначених ринках (П. Дойль), чи всебічний комплексний план при забезпеченні реалізації місії компанії й досягнення її поставлених цілей (М. Месконт, М. Альберт тощо).

У сучасному баченні використовуються такі поняття: «стратегія інноваційного розвитку» та «інноваційна стратегія розвитку» або ж «інноваційна стратегія». Всі ці поняття є однотипні, та в основі них закладено одну й ту ж суть. Опрацюємо більш деталізовано економічний зміст поняття «інноваційна стратегія».

Значна кількість вчених досліджують інноваційну стратегію як одну із важливих конкурентних або ж функціональних стратегій [13]. Проте зважаючи на принципи системного підходу щодо інноваційного розвитку окремої території

(держави, регіону, підприємства) відповідно потрібно зосередити увагу на інноваційній стратегії як базовій стратегії розвитку.

Поняття «інноваційна стратегія», що розглядається з різних аспектів, викликало безліч відповідних підходів та суперечливостей (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Сутність та поняття трактувань «інноваційна стратегія» [13]

Ознаки	Трактування понять	Автори
Діяльність	Виокремлена та цілеспрямована діяльність при визначенні основних напрямів, відбиранні вагомих пріоритетів у майбутньому розвитку, а також чітке формування вимог до цілісного розвитку підприємства й тих комплексів заходів при досягненні цілей.	Х. Янковський, І. Мухар
Сукупність інноваційних резолюцій	Погоджена сукупність певних інноваційних резолюцій, що досягають визначального впливу на діяльність компанії, а також довгострокові й певній мірі незворотні результати.	Н. Завлін, А. Казанцева, Л. Мінделу Д. Львов, А. Гранберг, А. Егоршина
Програма перемін	Певний спосіб поведінки (загальнокомплексний план видозмін та чіткий порядок щодо ухвалення рішень) у безперервних факторах зовнішнього середовища й внутрішніх резервах підприємства, що дає чітку змогу як зберегти, так й зміцнити життєздатність та виробничо-господарських запас підприємства поміж його суперників	В. Сергеев, Е. Кіпчарский, Д. Подималова

В інноваційній стратегії чітко поєднуються два напрями впливу, а саме один із них спрямований в міжнародне середовище для сприяння підвищення конкурентоспроможності окремої території чи країни посеред інших аналогічних гравців ринку. Поміж тим другий напрям впливу забезпечує внутрішню оптимізацію національної економіки. Загалом, можна стверджувати, що поєднання цих двох напрямів впливу забезпечує визначальну ознаку інноваційної стратегії. З часом доведено, що інноваційна стратегія вважається ефективнішим інструментом при веденні конкурентних війн на світовому ринку, ніж приміром, традиційні способи, дає спроможність протягом певного періоду

послабити рівень конкуренції, а також мінімізувати дію конкурентних сил на бізнесову діяльність підприємств та національної економіки.

Отже, інноваційна стратегію можна вважати головною стратегією у якісному зростанні соціально-економічної системи, вона визначає суцільну мету, намічені цілі, виокремлені пріоритети й механізми піднесення; взаємодію відповідних учасників господарської діяльності при реалізації стратегії.

Інноваційна діяльність – це один із видів діяльності, що застосовують суб'єкти господарювання, який спрямований на появу сучасних або модернізованих рішень, в основі яких є інновації. Винятковістю інноваційної діяльності у довгостроковій перспективі є отримання певних результатів, підвищеність ризику, непередбачуваність результатів, перспективно можливі прибутки. Інноваційна діяльність – це потенційна відмова від уставлених схем та умов організації, котра не може покладатися на ті форми, які є стандартизованими [2].

Інноваційна підприємницька діяльність – це важливий процес організації господарської діяльності, котрий заснований на сталому пошуку новітніх можливостей покращення техніко-технологічних чинників підприємства. Така діяльність пов'язана із відповідною готовністю підприємницької структуризації (фізичної чи юридичної особи) забирати на себе всю небезпеку щодо здійснення або нового проекту або ж покращання вже існуючого, а ще беручи на себе відповідальність при виникненні фінансової, моральної й соціальної відповідальності.

Загалом, інноваційна підприємницька діяльність визначається як суспільно-технічна економічна категорія, що в процесі приводить до створення більш кращих за певними властивостями товарів й послуг, а також технологій при практичному використанні новацій.

Необхідність забезпечення організації інноваційної діяльності в компанії обумовлена:

- значними потребами у підвищенні техніко-технологічного рівня виробничої складової;

- послідовним збільшенням витрат, що в свою чергу призвело до зниження економічних показників на підприємстві;

- поступовим зменшенням, а в окремих випадках й повним старінням всієї техніки й технологічних складових;

- вагомістю ролі наукових напрямів розвитку, при цьому забезпечуючи підвищення ефективності розробок та впровадження сучасної технічної оснащеності;

- значимістю та економічною доцільністю у посиленні інтенсивних факторів щодо розвитку виробництва, при використанні науково-технічних досягнень у всіх напрямках економічної діяльності компанії;

- виокремленими потребами в істотному скороченні термінів створення й освоєнні новітньої техніки;

- значимістю розвитку продукovanого матеріалу у винахідників та раціоналізаторів з подальшим використанням їх пропозицій.

Для забезпечення інноваційної діяльності виокремлюють три основних її види, а саме:

- 1) інноваційна діяльність в галузі техніко-технологічного забезпечення виробничого процесу;

- 2) інноваційна діяльність в галузі зростання виробництва, з одночасним підвищенням якості та здешевленням вироблюваної продукції;

- 3) інноваційна діяльність в напрямі соціально-відповідальної політики.

Перший різновид інноваційної діяльності на підприємстві тісно пов'язаний із процесом щодо кількісного та якісного оновлення всього виробничого потенціалу, що зорієнтований на максимізацію прибутків з одночасним підвищення продуктивності праці, економією енергоресурсів, матеріалу та сировинної бази.

Другий різновид інноваційної діяльності на підприємстві ґрунтується на якісному удосконаленні продукції, її здешевленню, розширенні асортиментної лінії, при одночасному та повнішому задоволенні потреб населення.

Третій різновид інноваційної діяльності на підприємстві, тісно пов'язаний із динамічним розвитком і покращенням сфери послуг для населення, котрий зорієнтований на створення відповідних нормативно-правових умов для праці, а також проведення відпочинку з одночасним підвищенням продуктивності праці.

Крім того, на практиці виділяють три способи щодо організації інноваційної діяльності:

1) інноваційна діяльність у внутрішньому забезпеченні організації, тобто коли інновація здійснюється чи освоюється внутрішньо в компанії її окремими спеціалізованими відділами на основі стратегії планування й моніторингу їх взаємодії по інноваційному забезпеченні;

2) інноваційна діяльність в основі якої зовнішня організація з потенційними та існуючими клієнтами, коли замовлення на створення чи освоєння інновацій забезпечується сторонніми організаціями;

3) інноваційна діяльність в основі якої зовнішня організації при залученні венчурів, тобто компанія при реалізації інноваційного проекту створює дочірні венчурні фірми, котрі залучатимуть додаткові засоби (приміром, кошти) [16].

Найбільш розповсюдженим є другий спосіб щодо організації інноваційної діяльності, тобто компанія розміщає заявку на розробку новизни, а вже освоює відбувається власними зусиллями. Щодо застосування першого способу, то підприємства практично його не застосовують, оскільки вважають недостатній рівень потенціалу фірмової науки.

Беручи до уваги всі види інноваційної діяльності можна стверджувати, що в основі їх є створення й освоєння сучасних видів продукції (чи послуг), виробництво, виготовлення цінностей, а також благ й інших товарів.

В інноваційній діяльності підприємства досить важливо зважати на життєвий цикл нововведень – тобто, за певний проміжок часу, від початкової стадії виникнення ідеї до комерційного використання нововведення (від активації попиту на нововведення, переходу нововведення до різновиду звичних виробів, процесів чи послуг). За таких умов компанія в обов'язковому порядку повинна відреагувати та згорнути неефективне нововведення й запроваджувати

нові ідеї щодо принципово нових інновацій. З впровадженням нових нововведень безпосередньо й закінчується життєвий цикл всіх попередніх.

1.2. Означення та класифікаційні особливості інновацій

Інновації поєднуються з основними сферами інтелектуального та виробничого спрямування, а також із техніко-технологічними змінами, з нововведеннями, з комерціалізацією новітніх розробок, товарів, послуг, ідей тощо в підприємницьку діяльність. Такі стратегічні спрямування пов'язані з майбутнім підвищенням прибутків, конкурентоздатності компанії на внутрішньому чи зовнішньому ринках. Це в свою чергу дає значний поштовх до змін у вирішенні організаційно-технічних, соціально-економічних проблем щодо розвитку суспільства.

Суб'єктами інновацій можуть бути [3]:

- споживачі;
- вчені, науковці, що здійснюють винаходи в напрямку матеріальних, товарних властивостей, котрі в процесі винаходу можуть привести до виготовлення досить нетрадиційних або ж вдосконалених варіантів продукції;
- експерти з конкретних питань, напрямів або частин інноваційної діяльності підприємства;
- кадри підприємства;
- торговельні посередники;
- конкуренти, котрі діють підштовхуючи бізнесмена до новітніх ідей.

Класифікація інновацій здійснюється за різними означеннями. Це дає змогу визначити достатність глибини здійснюваних в суспільстві трансформацій та їх відповідну дію на суспільний прогрес, схарактеризувати дієздатність й розвиток всієї економічної системи, допомагає правдиво зробити відбір необхідної інноваційної стратегії (до зазначеного типу інновації), відповідних форм управління в інноваційному процесі, способу реалізації інноваційних проектів на ринку тощо.

За характерними особливостями та функціональним призначенням інновації можна поділити на:

- технічні – сучасний продукт, технологія, енергія, обладнання в тісному поєднанні з покращеними способами виготовлення товару;

- організаційні або управлінські – сучасні методи та форми щодо оптимізації цілісного процесу: виробництва, збуту й обіговості продукції підприємств, а також їх добровільних об'єднань;

- економічні – методи, які характеризуються управлінням наукою і виробництвом за допомогою реалізації функцій прогнозування й планування, а також фінансування, ціноутворення, мотиваційності та оплати праці, оціночних результатів діяльності (деколи до економічних інновацій можна відносити тільки ті інновації, котрі безпосередньо пов'язані зі господарською діяльністю, а також тоді окремо виокремлюють фінансові інновації, як такі інновації у фінансовій ділянці, які пропонуються на фінансовому ринку у різновиді або фінансового продукту, або ж фінансової операційної діяльності);

- соціальні – різноманітні форми щодо активізації людського фактора, котрі чіпають, по перше, якісні зміни умов роботи у соціальній сфері, включаючи й персональну підготовку, а також постійне підвищення рівня кваліфікації персоналу, рівень стимулювання творчої діяльності колективу й створення вигідних умов щодо життя;

- юридичні – діючі та нововведені закони та нормативно-правова документація, які визначають та налагоджують відповідні види діяльності фірм чи організацій, відповідних груп або ж окремих осіб;

- інформаційні – що взаємопов'язані із постановою завдань щодо оптимізації інформаційних потоків у багатоманітних сферах науково-технічної й виробничо-господарської діяльності, підняття достовірності або оперативності щодо одержання інформаційних повідомлень тощо.

За технологічними вимірами або характером щодо застосування виокремлюють такі інновації:

– матеріальні – пов’язані із застосунком у виробництві сучасних матеріалів, новітніх напівфабрикатів й комплектуючих деталей, крім того завдяки матеріальним інноваціям отримується принципово нових продуктів (товар чи послуга);

– технологічні – тісно пов’язані із застосунком нових методів щодо організації і управління виробництвом, запровадженням нових технологій та підвищенням ступеня комп’ютеризації та автоматизації;

– комплексні – такі інновації, що зв’язують кілька видозмін.

За наповненістю щодо новизни інновації поділяються на [8]:

– повністю нові,

– нові для конкретної галузі на тій або іншій території,

– нові для виокремленого підприємства чи окремої групи підприємств.

Існує думка, що останній різновид інновації є досить незначним для покупця, котрий на ринку має можливість придбати аналогічні (подібні) товари у другий підприємств-конкурентів. Тому таке бачення щодо поділу інновацій за новизною не є актуальним, оскільки аналогічний виріб, продукт чи послуга є присутня на ринку, і вважати їх інноваційним нема сенсу. Такі інновації можна трактувати, як «псевдоінновації». Хоча нерідко й псевдоінновації можуть бути прикриті авторськими підтвердженнями, патентами чи іншими документами.

Характерними й для псевдоінновацій ще інші особливості:

– несуттєві чи малопомітні видозміни в товарні, товарних лініях та технологіях, приміром, естетичні (зміна кольору або форми тощо);

– невагомні зміни у технічних чи зовнішніх параметрах товарів, що залишають незмінними конструктивну реалізацію, досить несуттєво впливають на параметричні складові, властивості й вартість самого виробу та матеріалів, а також тих компонентів, які є складовими;

– незначне або повне розширення номенклатури продукції на основі освоєння виробничих ліній тих продуктів, котрі не випускалися на даному підприємстві, але є досить відомі і тривалий час на ринку.

Поодинокі покращання технології чи товару за певних умов дозволяє виробникові подовжити їх використання на тривалий період, проте, у більшості випадків саме такі дії є приречені на невдачу й виступають головною перешкодою у суспільному прогресі. На думку науковця Ю. Яковця, псевдоінновації, котрі в більшості випадків виникають вже на завершальній фазі всього життєвого циклу, демонструють, що така система в основному практично вичерпала свій потенціал, проте за різних обставин впирається заміні більш сучасною системою, силується за допомогою певної видимості оновлення притримати свою сегментну нішу на новому ринку.

В залежності від рівня новизни, виокремлюють такі типи інновацій:

- радикальні (або базові) – це ті, котрі мають суттєві відмінності від вже існуючих товарів чи діючих методів організації всього виробничого процесу, технологій та іншого, завдяки значному оновленню всієї бізнес-лінії компанії. Такі базові інновації слугують основою для формування сучасних поколінь та спрямувань розвитку технічних засобів у визначальних секторах економіки. Такі інновації створюють значно нові можливості, та виокремлюють ті потреби, які є на ринку. Безперечно, що такі інновації потребують вагомих витрат на початковому етапі запровадження;

- покращуючі (або імітуючі) інновації – переважно це дрібні або середні винаходи, які домінують на фазах розповсюдження й стабілізації науково-технічного циклу в інноваційному процесі. Ефективна покращуюча інновація не забезпечує створення нового ринку, проте здійснює можливість до відповідальних конкурентних переваг у традиційному ринковому середовищі;

- модифікаційні (або часткові) – мають виокремлений характер певних удосконалень за часткового оновлення бізнес-лінії фірми.

Також інновації поділяють за місцем у виробничому процесі на такі, як:

- інновації, котрі впроваджуються у виробництво на окремому підприємстві та взаємопов'язані, здебільшого, з масштабними змінами у виборі та застосуванні сировини, напівфабрикатів, устаткування, інформаційних потоків тощо;

– вихідні інновації підприємства – реалізація підприємством вже готових товарів, послуг, технологій, інформації тощо.

Ще інновації виокремлюються за елементами структури підприємства:

- інновації за механізмом управління підприємством;
- інновації за механізмом виробничо-господарської діяльності;
- інновації, що взаємозалежні із змінами у технологічному середовищі.

Звичайно, подану класифікацію можна доповнювати беручи до уваги різні параметричні особливості інновацій: швидкість розповсюдження та масштаб інновацій – одиничні та дифузні, локальні чи глобальні; за інтенсивністю та глибиною інноваційної зміни – новий різновид, нова генерація, новий рід тощо; місцем у виробничому ланцюгу – сировинні, продуктові, об'єднуючі; призначенням в акті відтворення – споживчі, інвестиційні; причинами виникнення – реактивні, адаптивні й стратегічні інновації, а також за іншими властивості чи ознаками.

Така велика кількість класифікаційних ознак є свідченням універсальності інновацій, котрі глибоко проникають у сфери суспільного життя.

Світовий досвід підтверджує, що інновації сьогоdnішньому часі – це прорив новітнього світу. Фахівці стверджують, що ті підприємства, або ж регіон, країна чи окрема територія, що є неспроможними до нарощування власного науково-технологічного потенціалу, є приречені до глибокої економічної залежності від інноваційно сильніших підприємств, регіонів, територій чи держав.

Резюмуючи можна стверджувати, що, очевидно, на сьогоdnішній день, для вирішення надскладних господарсько-виробничих, економічних, фінансових завдань потрібні нові та багатогранні підходи, а також якісно-прогресивні переміни. Безперервне впровадження інновацій в індустріально розвинених країнах дають беззаперечні зміни масштабності і структуру виробництва. Інновації забезпечують значний вплив на якісний склад життя, взаємовідносини людей, їх ставлення до зовнішнього середовища. Вбачаючи сучасне загострення глобальних екологічних питань варто відзначити, що подальший прогрес суспільства буде здійснювати використання екологічно чистих та безвідходних

технологій, розроблення котрих є можливе при здійсненні науково-технічних досліджень, а також розвитку інноваційного бізнес-середовища.

1.3. Формування моделі в інноваційному розвитку

Сучасним етапом розвитку економіки можна вважати період фундаментальних перемін розвитку, який визначений великоформатним поширюванням глобалізаційних процесів, інформаційно-технологічним проривом й відповідним розгортанням четвертої економічно-промислової революції.

З однієї сторони, глобалізація чітко сприяє швидкому розповсюдженню та просуванню інформаційних потоків, технологій, а з іншої сторони, має деякі особливо негативні результати, що виокремлюються в:

- посиленняючі особливості циклічного характеру відтворення, котрі пов'язуються із утворенням геоeкономіки (виокремлена економічна система із пульсуючими кордонами);
- виходу наднаціональних відтворюючих потоків, які залучили фінансову сферу, що в свою чергу привело до відповідного створення геофінансової системи, а також до появи вагомої кількості віртуальних (електронних) фінансів;
- всеохоплюючому поглибленні нерівномірності всього процесу економічного розвитку, що обумовлене країнами, котрі є лідерами у галузі новітніх технологій;
- розширення засобів впливовості на світовому ринку, котре виявилось у виокремленні місця держав у міжнародному поділі праці, за одночасного зростання ролі фінансово-економічної й науково-інтелектуальної наповнюючих складових.

Попри негативні результати, кожна країна за умов переходу до саме інноваційної моделі розвитку економіки зобов'язана забезпечувати функціональні особливості не лише управління національним господарством й захисту певних позицій країни в світогосподарському співтоваристві, але й

також забезпечення стійкого розвитку за умови входження до світової геополітичної системи при рівноправності партнерства.

Підвищення нерівномірності в економічному розвитку країн, яке супроводжується встановленням постіндустріалізму в світі, підвело до того, що відбулася диференціація рівня життя населення всієї планети, як в розвинених, так і в малорозвинених країнах земної кулі.

Нерівномірне розповсюдження новітніх технологій, інформаційних потоків, наукових знань, досліджень призводить до наступної соціальної диференціації всього населення, а також до світових кризових явищ в цілому, продукуючи нестійкість й невизначеність, небезпеку життєзабезпечення та функціонування всіх економічних систем, тим самим прискорюючи скорочення як матеріальних так і інтелектуальних ресурсів, в першу чергу на наукові дослідження та інноваційні розробки, що є важливими для стратегічних процесів.

Отже, важливим завданням у формуванні ринкових відносин в нашій країні є необхідність чіткої перебудови економічного механізму із відповідним запровадженням принципів в інноваційному спрямуванні, пошук нових форм й методів господарської діяльності. Такий процес є багатоплановим, позаяк торкається всіх ступенів системи управління, також всіх напрямів взаємин державних органів, фірм, громад та окремих працівників.

В сьогоднішніх реаліях велика кількість підприємств, що діють на ринку не мають належних фінансових можливостей стосовно реалізаційної програми щодо модернізації потужностей компанії, використання власного доходу, амортизаційних фондів для власних потреб при реконструкції. Українські підприємства використовують здебільшого застарілі технології, а виробництво характеризується низькою якістю продукції, відповідно до цього вони не спроможні самостійно перекрити тимчасову збитковість власного виробництва.

Беручи до уваги досвід у розвитку економіки держав азійськотихоокеанської території за останні роки 20 ст. вказує на активну практику у підтримці державами як малих, так і середніх фірм, оскільки саме вони є рушійними суб'єктами всього ринкового господарювання, й тому повинні

мати новітню техніку та сучасні технології, кваліфікаційні кадри, тим самим створюючи економічне підґрунтя національної індустрії. Тому в нашій країні повинні бути створені відповідні умови для переходу від діючої до інноваційної моделі розвитку при використанні багатоманітних засобів щодо стимулювання і науково-технічних, і інноваційних процесів на різних рівнях управління.

На сьогоднішній час в Україні для формування інноваційної моделі розвитку існують певні перешкоди сформовані у вигляді таких факторів, як:

- незначний відсоток фінансування наукових досліджень, а також впровадження новітніх та інноваційних розробок;

- недосконала законодавча основа, котра є гальмівним елементом щодо здійснення інноваційної діяльності. Відповідно до цього, важливою умовою при переході до інноваційної моделі розвитку є вдосконалення вже діючої нормативно-правової бази, що окреслювала б урегулювання проблем стосовно формування інфраструктурних елементів інноваційної діяльності й забезпечення доступності до цих елементів, новітньої інформаційної індустрії для обслуговування інвесторів та споживачів щодо інноваційної продукції; з'ясування проблематики інтелектуальної власності, винахідництва, патентної й ліцензійної діяльності, оціночної діяльності щодо науково-дослідних організацій та технопарків, а також інших інноваційних компаній та винагороди інтелектуальної праці; забезпечення максимальне стимулювання міжнародного співробітництва в напрямі інноваційної, міжнародної та спільної діяльності щодо науково-підприємницької діяльності;

- недосконалий ринок інноваційної продукції в нашій державі, що показує низький інноваційний попит на інноваційну продукцію зі сторони промислових підприємств, державних організацій та установ, які є не зацікавленими у закупівлі сучасних технологічних виробів. Це викликано браком власних коштів при запровадженні інновацій у виробничо-господарський процес, значною вартістю новацій, економічними небезпеками й довгими строками щодо окупності. Останніми роками проглядається значне скорочення кількості промислових підприємств, котрі здійснюють інноваційну діяльність;

– брак ефективних механізмів, вагомих шляхів розвитку науки й технологій, певна кількість наукових установ, що є претендуючими на державну підтримку, внаслідок чого відбувається недофінансовуються наукових досліджень;

– невисока інформативність стосовно нових технологій та потенційних ринків щодо збуту інноваційного виробу, крім того відсутність інформаційної складової для інвесторів й кредитних установ про окремі об'єкти, які є потенційно високими у забезпеченні прибутковості.

В таких умовах в Україні забезпечення стимулювання інноваційної діяльності окреслює відповідне створення умов для інтеграційних зрушень у напрямі залучення вітчизняних науковців до світового, в тому числі й європейського дослідного простору. Вагомим елементом світової інтеграції є доступність до кардинально важливих дослідницьких інфраструктур.

В Україні для виконання такої задачі уряд у 2019 року утвердив Стратегію розвитку інноваційної діяльності до 2030 р., яка включає комплексну модель інноваційного розвитку, суть якої у стимулюванні розвитку національної інноваційної системи країни та сприйнятті підвищеного рівня інноваційності економіки загалом. Визначено, що результатом у запровадженні цієї Стратегії буде спрощений механізм створення інноваційного виробу та втілювання творчих та цікавих ідей в Україні; поштовх до збільшення кількості суб'єктів підприємництва, в напрямі винахідництва, практичними дослідженнями й науково-технічними розробленнями; збільшення кількості компаній, що реалізують послуги із комерціалізації техніко-технологічних питань; зростання надходжень від збуту та застосовування об'єктів права інтелектуального спрямування, наукоємної продукції (а також експорту); ріст частки як малих, так і середніх підприємств, котрі втілюють інноваційну діяльність.

В загальному, економічні механізми для забезпечення інноваційної діяльності уособлюють в собі певний набір інструментарію та чинників, котрі регулюють й стимулюють розвиток наукових досягнень, технологічного прориву та інноваційного досягнення в економіці.

Практика розвинених країн показує, що існування досить великої кількості механізмів, котрі забезпечують функціонування інноваційного процесу і на національному, і на світовому рівнях. В теперішніх умовах тотальне загострення глобалістично-технологічних проблем та підтримання сталого розвитку виокремлюються як доволі специфічні механізми техніко-глобалістичного характеру, однак при цьому, вони передбачають й певні загальноекономічні послідовності у сприянні інноваційного розвитку: грошово-кредитні, регулятивні, (стандарти стосовно побутових електротоварів, забезпечуючі стимули для бізнес-середовища, проведення еко-аудиту чи еко-моніторингу й інше), інвестиційні (інвестиції в освіту, наукові дослідження тощо), торговельні (ліцензії), інформативно-комунікативні (соціальна екологічна відповідальність).

Вагоме значення для забезпечення інноваційної діяльності є інструменти фінансово-кредитної системи, котрі забезпечують і фіскальний, і стимулюючий характер. Вони передбачають застосування субсидій, грантів під проекти в напрямі дослідження технікоглобалістичних проблем, податків, штрафів й кредитів (приміпом, податок за використання природних ресурсів).

У теперішній час розвинені країни модернізують інноваційне середовище за сприянням економічних стимулів, забезпечують надходження інвестицій у приватний сектор, котрі здійснюють НДДКР та беруть участь у міжнародних науково-технологічній співпраці, розв'язуючи при цьому проблеми технологічного розвитку. Для прискорення впроваджень інноваційних технологій розвинені країни застосовують певні спеціальні платформи для популяризації інновацій, забезпечують діяльність науково-дослідних установ, надають послуги у сфері інноваційних технологій, їх трансферу та монетизації, засновують інтегровані механізми щодо використання інноваційних технологій шляхом об'єднання промислових, урядових, наукових й дослідницьких об'єднань, крім того переносячи результати наукових досліджень на сфери застосування. Поза тим, значна кількість країн також прагнуть наростити обсяги фінансування НДДКР в майбутньому.

Одним із чинників досить невисокої ефективності в економічній політиці України у напрямі забезпечення інновацій є не цілком достатня роль держави при фінансуванні інноваційної діяльності в країні, позаяк характерна вага в загальному обсязі витрат на наукові дослідження у ВВП у 2020 р. становила 0,41%, у тому числі за рахунок грошових надходжень з державного бюджету – 0,15%.

За даними статуправління, основним джерелом надходження коштів на інноваційні витрати є в більшості випадків, власні грошові надходження підприємств, які, становили приміром, у 2019 році в цілому від 87,7 % до 97,3 % залежності від галузей господарювання [19].

В світі здебільшого фінансування наукових досліджень й розробок забезпечується за рахунок бізнесу, а також з основних надходжень бюджету, коштів наукових установ, приватних неприбуткових організацій чи інших замовників. Загалом, у 2020 року найбільш інноваційною країною признано Швейцарію, а також Швецію, США й Велику Британію[22].

Із виділених джерела домінують джерела за рахунок коштів бізнесу, на котрі, приміром, в Японії припадають близько 77% загального фінансування досліджень й розробок, в Китайській народній республіці та Південній Кореї – орієнтовно 75%, в Німеччині – 67%, в США – 62%, Великобританії – 48% [23].

В Україні кардинальними проблемами щодо фінансування інноваційного розвитку підприємництва є: невисокий рівень витрат на організацію інноваційної діяльності; нестача власних ресурсів та недостатня фінансово-грошова підтримка в напрямі інноваційного спрямування підприємств зі сторони держави; відсутність довготермінового кредитування інноваційного розвитку підприємств зі сторони фінансових установ; високий ступінь ризикованості у будь-яких формах інвестування, а затим державні органи влади усіх державних рівнів повинні здійснювати активну діяльність стосовно стимулюючих заходів залучення інвестиційних джерел в інноваційні процеси. Держава в своїх діях повинна не тільки декларувати важливі для суб'єктів інноваційної діяльності позиції щодо введення бізнесу, а також й гарантування дієвих механізмів

пільгового оподаткування всіх учасників інноваційного процесу й виділення фінансових ресурсів за рахунок надходжень з бюджету.

Отже, інституційні та фінансово-економічні механізми повинні бути спрямовані на розроблення дієвої системи прерогатив в Україні для забезпечення стимулювання інноваційної діяльності, а також зростання інноваційних витрат в напрямі забезпечення пріоритетності фінансування інноваційного розвитку українських компаній, безпосередньо за рахунок виділення державних ресурсів; фінансування інноваційних розробок, які є пріоритетними та вагомими для держави; забезпечення державою позкових кредитів на інноваційні напрями розвитку; розроблення та введення в дію інструментів податкового стимулювання щодо інноваційної діяльності підприємств: (приміром, податкова знижка чи податкові канікули, податкове списання або ж податковий кредит тощо); забезпечення діяльності спеціалізованих інноваційних банків, а також фондів довгострокового кредитування відносно інноваційних проектів; заохочення фінансових інституцій до придбання акцій компаній, котрі виробляють інноваційні товари чи послуги; створення сприятливого інвестиційного середовища для залучення іноземних інвестиційних ресурсів; вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють забезпечення інноваційного процесу.

Беручи до уваги й те, що рушійною силою в інноваційних змінах економіки завжди виступає фінансова система, яка представляє цілковито нову конфігурацію системоутворюючих фінансових відносин, в зв'язку з чим, забезпечується можливість проведення спрямованих дій, котрі забезпечать ефективність відповідного перерозподілу фінансових ресурсів, даючи можливість приєднається до глобалістичних тенденцій в економічного розвитку країн. На сьогодні, Україна має всі передумови для впевненого динамічного розвитку в інноваційних процесів, які в свою чергу сприяють як оновленню так і становленню стійкої економічної системи загалом.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНА ТА ЄС: АНАЛІЗ ДИНАМІЧНОСТІ ВІДНОСИН В СФЕРІ ІННОВАЦІЙ

2.1. Встановлення відносин України та ЄС

Розбудова відносин України та Європейського Союзу першочергово здійснюється на основі Закону України (1.07.2010 р.) «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Беручи до уваги статтю 11 цього Закону визначено, що однією із визначальних основ зовнішньої політики нашої держави є «забезпечення інтеграції України в європейський політико-правовий та економічний простір з ціллю набуття Україною членства в ЄС».

Проте, намір України щодо розбудови відносин з ЄС на засадах інтеграції був проголошений значно швидше. Так, у Постанові ВР України (2.07.1993 р.) «Про основні напрями зовнішньої політики України» наша держава вперше заявила про власні амбітні прагнення щодо євроінтеграції. У протоколі закріплено, що «перспективною метою подальшої зовнішньої політики є відповідне членство України в різноманітних Європейських Співтовариствах за умови, коли це не шкодитиме українським національним зискам. Для підтримки стабільності відносин із Європейськими Співтовариствами Україна уклала з цими організаціями угоду про партнерство й співробітництво, саме реалізація угоди стала вихідним етапом щодо просування до асоційованого, далі вже до повного її членства з співтовариствами».

Також певні положення щодо підтримання курсу України на інтеграцію в ЄС містяться в Постанові ВРУ у зв'язку із рекомендаціями парламентських слухань щодо співробітництва України і ЄС, прийнятій 28.11.2002 року, крім того в Заяві Верховної Ради України (22.02.2007 р.) стосовно підготовки до початку переговорного процесу над новою угодою між Україною й ЄС, також в Постанові Верховної Ради України із приводу певних рекомендацій парламентських слухань щодо стану та перспектив розвитку економічних

відносин нашої держави з ЄС й з Митним союзом, ухваленою 19.05.2011 року [3].

Події листопаду 2013 року стосовно відмови керівництва від підписання Угоди про асоціацію між нашою країною та ЄС зумовила початок масової мирної та рішучої незгоди в Україні. Населення країни вийшли на мирний протест щодо захисту євроінтеграційних прагнень України, який в подальшому отримав найменування «ЄвроМайдан».

Відтак в Україні відбулися масові заворушення, що в подальшому обвінчалось перемогою Революції Гідності, і 13.03.2014 року Верховна Рада України приймає Постанову «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі», котрою підтверджує незворотність курсу України до європейського інтеграційного поостору, мета якої є набуття в майбутньому членства в ЄС. В цій Постанові чітко зазначено, що Україна як незалежна та європейська держава, що поділяє спільні історичні надбання та цінності із країнами Європейського Союзу, вбачає право на подання заявки щодо набуття членства у європейській спільноті згідно статті 48 Договору про Європейський Союз. Даною Постановою ВР України рекомендувала керівництву України та КМУ ряд важливих кроків у напрямі європейської інтеграції, перш за все у контексті укладання Угоди про асоціацію.

З часу підписання та ратифікації у 2014 р. Угоди про асоціацію між нашою державою та ЄС взаємовідносини сторін розчали вибудовуватися у значно якіснішому форматі як політичної асоціації так і економічної інтеграції. В умовах підписання Угоди про асоціацію та під час її ратифікації (16.09.2014 р.) Верховна Рада України робить заяву, що Україна розглядає укладення даної Угоди про асоціацію як вагомий крок на шляху щодо досягнення кінцевої мети євроантлантичної інтеграції – набуття повноправного членства нашої країни в Європейському Союзі.

Часткові розділи цієї угоди почали попередньо застосовуватися із 1 листопада 2014 р., а з 1 січня 2016 р. почала працювати поглиблена й всеохоплююча зона вільної торгівлі з ЄС. Перебіг ратифікації цієї Угоди усіма

країнами-членами та інституційними органами ЄС було завершено 11.07.2017 р., а 1.09.2017 р. угода набула чинності у всій повноті.

Укладена Угода про асоціацію була стимулом, що спонукало до реформи українського законодавства для сприяння його узгодження зі законодавством у Європейському Союзі. У довготривалій перспективі це є ознакою того, що вироби з України будуть рівноправними товарами посеред товарів ЄС на всьому європейському внутрішньому ринку. Послідовне прийняття Україною законодавчих актів й стандартів ЄС щодо виробництва та сфери послуг, визнаних на міжнародній арені, даватиме можливість Україні доступніше експортувати власну продукцію не лише до ЄС, а й також до інших країн світового ринку, приміром на традиційні для України ринки збуту. Також, реформи, що пов'язані із зоною вільної торгівлі, поліпшитимуть суцільний бізнесовий клімат в нашій країні, наприклад стосовно боротьби проти корупційних дій, відносно прискорення інноваційного розвитку тощо.

Прихід до України інвестицій та бізнесу з ЄС сприятимуть значному поширенню в державі нових технологій, технологічних процесів та методів управління, що вдосконалить ефективність і значною мірою якість українського виробництва, а також бізнес-управління. Така модернізація технологій виробничого процесу знизить виробничу вартість для українського підприємства, що в свою чергу, дозволить нашому бізнесу конкурувати з бізнес-структурами з Євросоюзу.

В Україні є можливість диверсифікувати власну економіку, що нині спирається на великі компанії, котрі працюють в найпривабливіших товарних галузях (зокрема, металургії), та націлювати її на перспективніші моделі, приміром до розвитку потужного сектору ІТ послуг, або ж розвитку малих чи середніх підприємств.

Поміж основних цілей у визначеній Стратегії національної безпеки України, яка затверджена Указом Президента України (26.05.2015 р.), означено вагомість у забезпеченні інтеграції України до ЄС. Відповідно до Стратегією, саме Угода про асоціацію формулює стратегічні орієнтири для забезпечення системних

економіко-політичних та соціальних реформ в Україні, а також широкоформатної адаптації законодавчої бази України до норм та основних правил ЄС.

7.02.2019 року ВР прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» [3]. Метою цього Закону є законодавче закріплення в головному документі – Конституції України цивілізаційного правового вибору, європейської ідентичності українського суспільства та чіткого незворотного стратегічного курсу нашої держави на набуття повносправного членства України в Європейській спільноті та Організації Північноатлантичного договору.

Європейський Союз досить швидко відреагував на першочергові потреби країн, що входять у Східне партнерство під час пандемії Ковід-19. У межах відповідного підходу «Єдина команда в Європі» Європейський Союз виділив підтримку у розмірі більше 980 млн. євро для допомоги у забезпеченні нагальних потреб, для підтримки сектора охорони здоров'я, а також у сприянні соціального й економічного відновлення шести держав.

У межах цих дій європейська спільнота мобілізувала спеціальний пакет заходів щодо реагування на прояви пандемії Ковід-19 для України на суму 190 млн. євро, в якому визначено застосування як наявного так і нового фінансування:

- посилене реакції на надзвичайні ситуації – у співробітництві із ВООЗ й другими агенціями ООН, за умови, коли ЄС постачають товари медичного характеру, набори для тестування, захисні маски та окуляри, лікарські халати, захисні костюми та й інші засоби, крім того забезпечує навчання як медичного так і лабораторного персоналу.

- посилююча роль сектора охорони здоров'я – спільно із Європейським центром профілактики й контролю захворювань, європейська спільнота допомагає нашій країні отримувати значну підтримку стосовно оцінювання,

розвитку потенціалу, а також навчання спеціалістів та модернізації всієї системи охорони здоров'я та державних структур епідеміологічних служб.

Також, Європейський Союз всіляко підтримує Україну в напрямі соціального й економічного відновлення:

- європейська спільнота надає особливі гранти на підтримку вразливих груп населення й людей пенсійного віку;

- поширення та виділення грантів в напрямі креативності у межах програми «Дім в Європі» допомагає в боротьбі із негативною та неправдивою інформацією, пов'язаною з пандемією;

- Європейський Союз всіляко підтримує малий та середній бізнес, невеликі фермерські господарства й надає можливість доступу до грантів, кредитних ресурсів та бізнес-консультацій;

- вагомі зусилля прикладаються для посилення врівноваженості територій України (півдня й сходу), котрі постраждали від конфліктної та дестабілізаційної ситуації, а з 2020 року і від пандемії. Важливим показником є те, що, ЄС надає підтримку для людей із обох сторін лінії розмежування, забезпечує медичними виробами з першої необхідності й засобами індивідуальної безпеки, проводить інформаційну кампанію та посилює продовольчу допомогу.

- Україна отримала доступ до фінансових позик на суму 1,2 млрд. євро у межах програми щодо макрофінансової допомоги ЄС на хороших умовах для забезпечення нагальні та невідкладні потреби у фінансуванні [18].

Також вагомим є й те, що, Союз запропонував Україні долучитися спостерігачем до Комітету із питань безпеки та здоров'я ЄС, в рамках якого забезпечується координування заходів й обмін передовою практикою, інформацією відносно глобальних небезпек для здоров'я щодо законодавства ЄС у даній галузі. Нашій країні також було надано доступність до Системи раннього попередження і реагування, яка була створена на основі діючого законодавства, що передбачає швидке поінформування про загрози й заходи у галузі охорони здоров'я. Це ще раз показує статусність України як одного із пріоритетних

партнерів ЄС та є беззаперечним сигналом щодо тісної співпраці у боротьбі з пандемією ковід-19.

Велику роль для України відіграє й її участь в програмі «Горизонт 2020» та долучення до Плану дій «Ера і Корона» (Європейський дослідницький простір щодо коронавірусу) завдяки чому країна отримала доступ до певних конкурсів, які пов'язані із ковід-19, у рамках передбачуваної програми «Горизонт 2020», котрі охоплюють значний спектр напрямів: від науково-медичних досліджень до соціальних результатів впливу пандемії.

Отже, перспективи членства для нашої держави повинні залишатися у найближчій перспективності відносин Україна-ЄС. Варто поступово й наполегливо напрацьовувати сприятливі чинники як внутрішнього так і зовнішнього характеру для створення подальших дій щодо приєднання до Євросоюзу.

Даючи оцінку стану і перспективності відносин Україна та ЄС слід відзначити, що українська влада продовжує євроінтеграційний курс на спільноту, намагаючись сконцентрувати зусилля на поглибленні, а також розвитку партнерських взаємовідносин із Союзом, реалізації першочергових завдань, які визначені в Угоді про асоціацію.

Проте, рух України до європейської спільноти сповільнюється та гальмується сукупністю небезпечних внутрішніх і зовнішніх факторів, таких яких: корупція, внутрішньополітичні конфліктні ситуації, недосконалість євроінтеграційної політики, недосконалі системи у державному управлінні та інше. Крім того, зовнішніми негативними факторами виступають: агресія Росії на сході України, ускладнені внутрішні процеси в ЄС.

Можливо, що мінімізація передусім внутрішніх проблем стане вирішальним етапом в результативності євроінтеграційності України загалом, так і подальшим процесом в імплементації й оновленні Угоди щодо асоціації.

2.2. Основні індикатори інноваційного розвитку економіки України та ЄС

Сьогодні людство стоїть на порозі змін, входження у 4-ту промислову революцію, що визначає суттєві технологічні зміни у соціально-економічних, геополітичних й демографічних сферах життєдіяльності суспільства. Наукові тенденції у цілому світі свідчать, що інноваційні проекти ближчим часом стануть основним проривом у свідомості й світосприйнятті людством змін. Такі зміни технологічних досягнень напряду пов'язують із: штучним інтелектом, можливістю навчання за допомогою обчислювальних систем, цифровізацією, нано- й біотехнологіями, освоєнням недорогої, в той же час екологічно чистої енергії й новітніми методами щодо її зберігання, можливостями управління значними масивами аналітичної інформації, квантовим обчислюванням, генною інженерією тощо.

Беручи до уваги умови та відповідні обставини, перед Україною виокремлюються завдання щодо формування економіки за інноваційним типом розвитку, посилення обороноспроможності, що є можливими при умові орієнтації нашої країни за європейським вектором розвитку. Це передбачає негайне формування й реалізацію стратегічних планів, які зможуть забезпечити інтенсифікацію застосовування й відтворення науковотехнічного потенціалу і, як результат, підвищення рівня конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні. Суттєвим фактором в напрямі економічного прориву є загальна інноваційна модернізація. Новітня українська модель розвитку рівня економіки має базуватися на залучення передових технологій й робити кроки на збільшення ступеня відкритості як ринків Європейського Союзу так і світу.

Для розуміння та оцінки інноваційного потенціалу та інноваційної спроможності України варто звернутися до міжнародних рейтингів, де саме представлена наша держава. Найбільш авторитетними вважаються: Глобальний індекс інновацій (скорочено ГІІ), Індекс інновацій Агентства Блумберг (скорочено ІАБ), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (скорочено ГІКТ), Європейське інноваційне табло (скорочено ЄІТ), а також

здатність України до освоєння прогресивних технологій оцінюється за допомогою Індексу готовності до передових чи проривних технологій, що запроваджений ЮНКТАД у 2021 р.

Аналізуючи рейтинги України за представленими чотирма підходами щодо оцінки спроможності країни до інновацій за 2015-2020 роки (рис.2.1) ми спостерігаємо відсутність активної політики, а також значного прориву у підтримці інноваційної діяльності і державою, і бізнесом загалом. Підніжжям в українській інноваційній конкурентоспроможності залишається трудовий капітал, вища освіта, а також відповідні знання та результативність від наукових досліджень. Однак, недосконалість державних інституцій, несприятливе та вразливе середовище для ведення інноваційного підприємництва, а також неспроможна фінансово-кредитна система заважають розкриттю бізнес-потенціалу, створюють значні перешкоди для комерціалізації в сфері інновацій та їх відповідного впливу на збільшення ВВП в країні. За даними Світового банку, Україна була і залишається у групі країн, де доходи населення нижчими середнього.

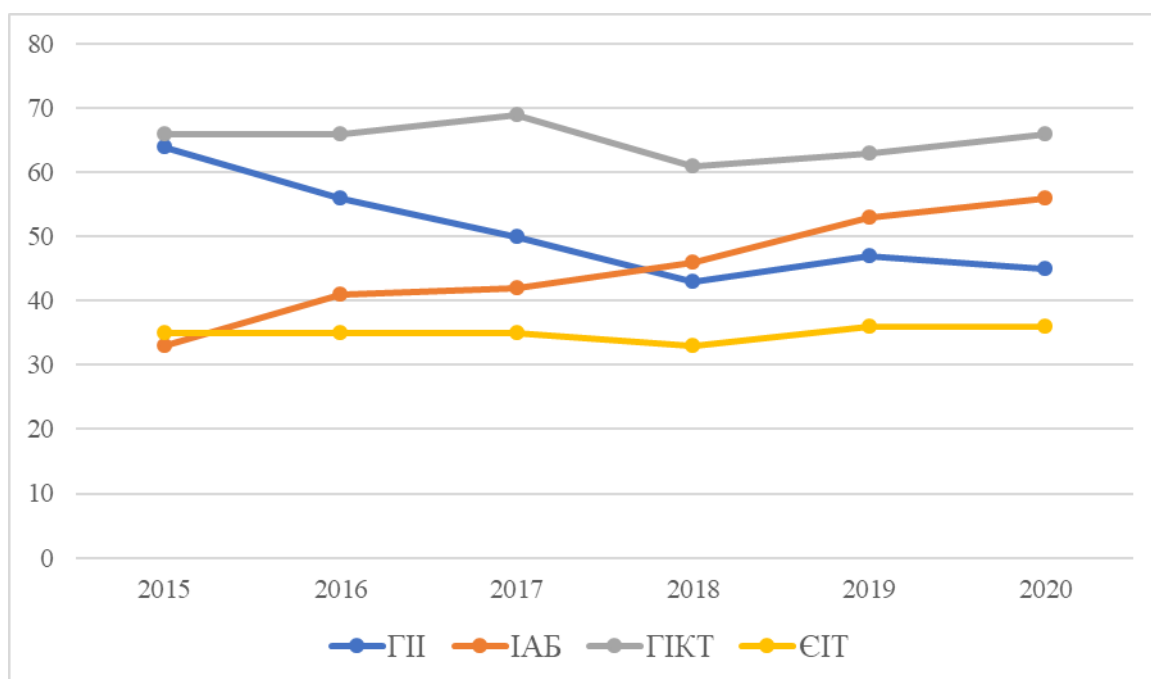

Рис. 2.1 Рейтинг інноваційної спроможності України (за основними міжнародними індексами) [22].

За результати інноваційних індикаторів бачимо з рис.2.1., що Україна у 2015–2020 рр знизила свою діяльність за двома індексами результативності

інноваційності. За Індексом інновацій у 2015 році цей показник становив 64 місце, а в 2020 році – 45 місце. Глобальний індекс конкурентоспроможності у 2015 р. відповідає показнику 2020 р., проте у 2017 році цей показник становив 69 місце проти сьогоднішнього – 66 місця. Дещо покращився показник за Глобальним інноваційним індексом (у 2015 р. – 33 позиція., 2017 р. – 42 позиція, у 2020 р. – 56 позиція). Залишилася на рівні попередніх років за індексом Європейського інноваційного табло і посідає 36 місце.

Значний негативний вплив на зниження результативності в інноваційній сфері спричинило зменшення витрат на дослідження й наукові розробки, а від так, зменшення привабливості науково-дослідницької системи для молодих вчених, науковців, незначна концентрація дослідників, мало достатній рівень інноваційного розвитку інфраструктури, невисока спроможність інституційної й фінансової підтримки інноваторів, слабозахищеність прав інтелектуальної власності і як наслідок, невисока патентна активність інтелектуальних активів, експортоорієнтованість товарів з низькою доданою вартістю, незначна частка користувачів мережею Інтернет на віддалених територіях.

Проте, є й сильні сторони України до яких можна віднести: наукові та технологічні результати, трудовий потенціал та дослідження, можливості щодо приваблювання талантів, ринкові й нормативні спроможності на трудовому ринку, інноваційні зв'язки, системи інституцій, креативність, особливі навички, проникнення високих технологій тощо. Трудові ресурси – вагома складова індексів, котра до сьогодні залишається найбільш потужним базисом в Україні.

Як вже зазначалося, основою інноваційної спроможності нашої країни є людський (трудовий) капітал та наукові дослідження, а також наукові та технологічні результати (рис. 2.2).

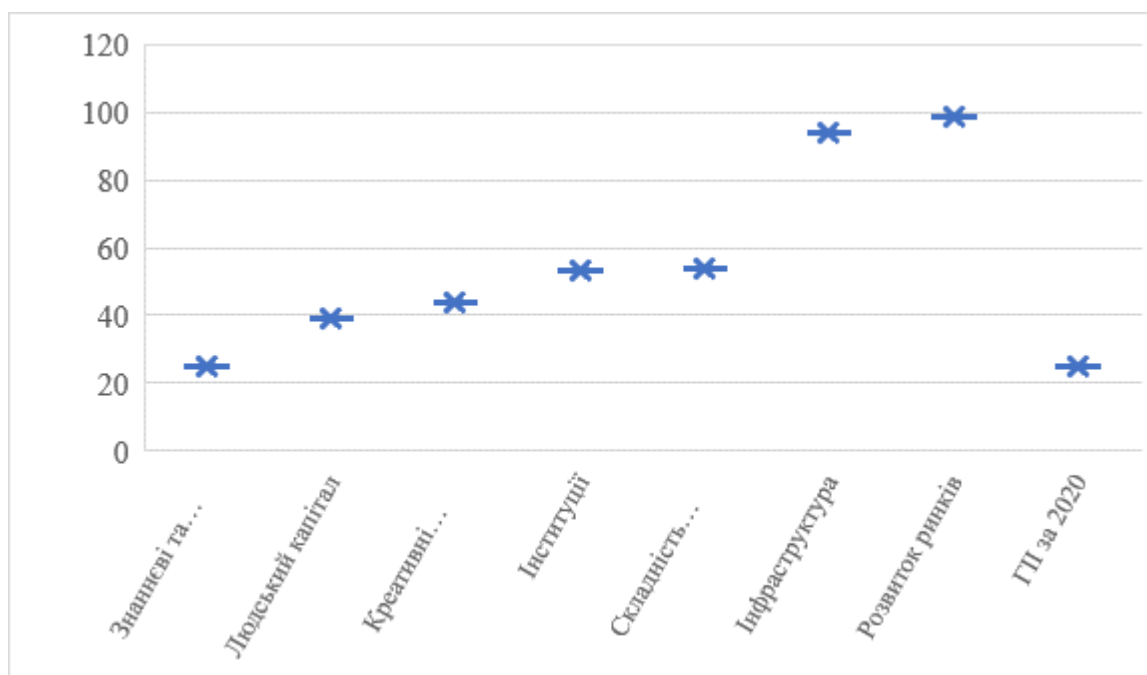

Рис. 2.2 Рейтинги України за основними складниками ГІІ у 2020 р.

За показниками рейтингу, сильними характеристиками України є співпраця ЗВО і промисловості у наукових дослідженнях (50 місце), значна частина жінок із науковими ступенями по відношенню до працюючих у % (3 місце), частка експорту ІТ послуг в зовнішній торгівлі (9 місце), створення додатків для телефонів на основі мобільних операційних систем андроїд, аос, віндовс на 1 млрд дол. ВВП (15 місце), нематеріальні активи (23 місце), походження торгових марок та патентів на 1 млрд дол. ВВП (відповідно 5 позиція та 20 позиція).

За даним рейтингом виокремлено й слабкі сторони України, а саме: частка випускників закладів вищої освіти у галузі науки й інжинірингу (82 місце), експорт неординарних товарів до загального обсягу в торгівлі у % (111 місце).

За показником рівня розвитку інфраструктури наша країна посіла 94 позицію в рейтингу, відповідно у 2019 р вона посіла 97 позицію.

Вагомим показником в рейтингу є розвиток ринку, за яким Україна опинилася на 99 місців (у 2019 р. він становив 90 м.) Даний показник вміщує набір ознак, таких як кредити – 86 м., валовий обсяг позик мікрофінансування – 79 м., інвестиції – 121 м., рівень торгівлі та конкуренції – 45м.

Загалом за показником Глобального індексу інновацій у 2020 році Україна посіла 45 місце.

За індексом інноваційного розвитку Агентства Блумберг Україна посіла у 2020 р. 56 місце серед 60 досліджуваних країн проти 46 у 2018 р. та 53 у 2019 р. (табл. 1.2). У 2020 р. рейтинг очолили Німеччина, Південна Корея й Сінгапур.

Таблиця 2.1 – Місце України за складниками Інноваційного індексу Блумберг, 2018-2020 рр.

Показник	Роки		
	2018	2019	2020
Загальний Інноваційний індекс Блумберг	46	53	56
Інтенсивність наукових досліджень і розробок	47	54	57
Продуктивність	51	60	57
Проникність високих технологій	32	37	35
Концентрація дослідників (кількість науковців на 1 млн жителів)	45	46	49
Виробництво з доданою вартістю	48	58	57
Ефективність вищої освіти (співвідношення випускників ЗВО до загальної кількості випускників освітніх закладів)	21	28	48
Патентоактивність	27	35	36

Аналізуючи таблицю 2.1. можемо констатувати падіння рейтингу України порівняно з 2018 р. з 46 місця на 56 місце, а саме за такими основними складовими, як інтенсивність наукових досліджень та розробок на 10 пунктів, виробництво з доданою вартістю на 9 пунктів, ефективність вищої освіти на 27 пунктів, патентоактивність на 9 пунктів.

Позитивні зміни відбулися аналізуючи 2019 р. проти 2020 р. в напрямі зміцнення позицій України за показником продуктивності (57 місце ц 2020 р. проти 60 місця у 2019 р.), проникність високих технологій (35 місце проти 37 місця у 2019 р.), а також відсоткової частки доданої вартості виробництва до ВВП (57 місце проти 58 місця у 2019 р.). Втім цього вкрай мало для повернення України хоча б на 46 позицію, яку вона посідала у 2018 р.

Як бачимо, інноваційна активність в Україні є значно невисокою, що в свою чергу вповільнює процес формування економіки в інноваційному розвитку, не сприяє підняттю конкурентоспроможності нашої держави на міжнародному рівні, а також суттєво знижує темпи європейської векторності розвитку.

Наступний показник – Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (ГІКТ) – показник, який співставляє 132 країни за оцінкою їх спроможності розвивати чи залучати таланти по шести основних складових (70 ознак).

Таблиця 2.2 – Значимість основних критеріїв ГІКТ для України у 2018-2020 рр.

Критерій	Рейтинги України		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Ринкові й нормативні можливості в країні на ринку праці	99	96	94
Індекс привабливості талантів	98	106	93
Можливості кар'єрного зростання	66	67	68
Індекс утримання талантів чи можливість утримувати кваліфікований кадровий персонал	58	66	73
Виробничі навички працівників	44	46	56
Глобальне знання	42	36	46
Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів	61	63	66

Проводячи аналіз позицій України за 2020 р. порівняно з 2018 р. бачимо, що покращення спостерігається тільки за двома показниками ГІКТ, а саме за : «ринкові та нормативні можливості» країна підійнялась на 3 позиції (2018 р. – 99 місце, 2020 р. – 94 місце), а за «індексом привабливості талантів» – на 5 п. з 98 місця до 93 місця. Але погіршилися справи по таких критеріях, як: кар'єрний ріст (з 66 позиції до 68 позиції), індекс утримання талантів – 73 місце проти 58 у 2018 р., виробничі навички співробітників – 56 місце супроти 44 місце у 2018 р. Загалом, показник індексу конкурентоспроможності талантів опустився з 61 місце до 66 місця у 2020 році (табл. 2.2).

Непостійну динаміку спостерігаємо за критерієм «глобальні знання» – за 2018–2020 рр.: у 2018 р. – 61 місце, у 2019 р. – 36 місце, а в 2020 році – 46 місце. Наслідком таких коливань є: погіршення можливості експортувати товари із значною доданою вартістю, а також зменшення кількості науковців, інженерів, що відобразилося й у кількості статей в наукових журналах (рис. 2.3).

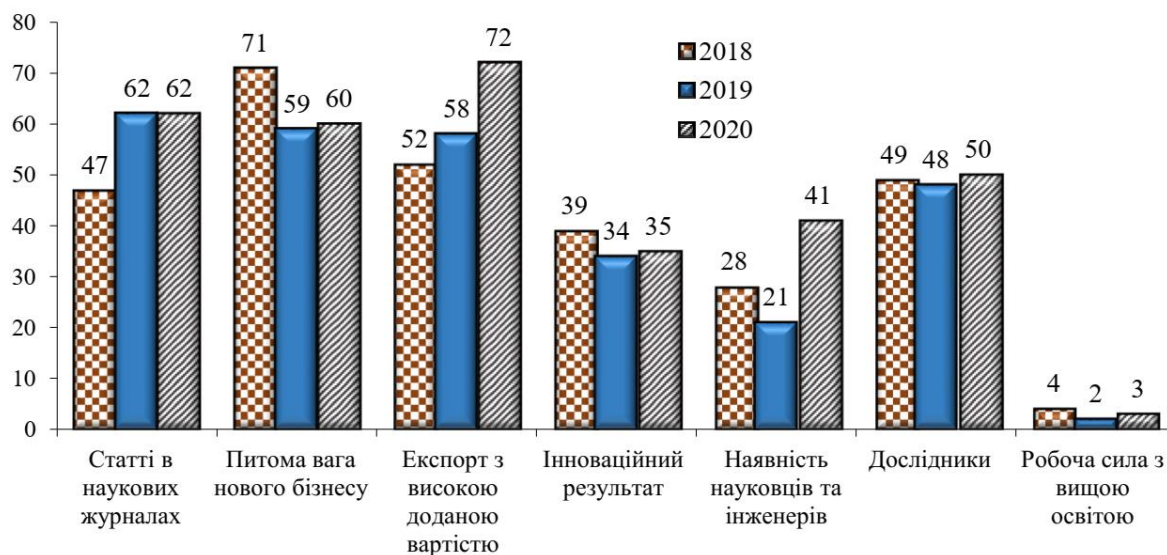

Рис. 2.3 Рейтинг України за показником ГІКТ критерію «глобальні знання» за 2018 – 2020 рр.

Ще одним вагомим показником вважають Європейський інноваційний індекс, котрий розраховується на основі цілісної системи індикаторів науково-технічного розвитку – це Європейського інноваційного табло (ЄІТ). За допомогою даного рейтингу можна оцінити ступінь науково-технічного розвитку всіх держав-учасниць Співтовариства.

Центральною характеристикою даної системи індикаторів за Європейським інноваційним таблом є те, що за виокремленими результатами аналізу різних показників окремих країн можна розробити дієву стратегію ЄС щодо розвитку науки й інновацій в рамках програми «Єдина Європа». За допомогою отриманих даних розробляються певні заходи, котрі спрямовані на підняття рівня розвитку окремих країн, що мають не надто невисокі показники.

До ознак показників ЄІТ окрім тих, що визначають безпосередній стан інноваційної діяльності по країнах, також входять й показники, що засвідчують процесність у напрямі захисту прав щодо інтелектуальної власності. Це підкріплює те, що й об'єкти інтелектуальної власності є досить важливими компонентами для забезпечення інноваційного піднесення економіки країн.

За Європейським інноваційним таблом здійснюється порівняльна оцінка інноваційності систем, а також сильних й слабких сторін. Порівняння

здійснюється за 27 державами-учасницями ЄС та 10 сусідніми країнами, включаючи Україну. З методологічної точки зору ЄІІ розраховується на основі 27 показників, при тому країни, залежно від ступеня інноваційності, поділяють групами, такими як:

- «інноваційні лідери» - держави, які мають рівень інноваційного розвитку більше 20% середнього показника по Союзу;
- «сильні новатори» - показники учасників рейтингу чи досить близькі до «зразку» або перевищують ці значення;
- «помірні новатори» - результативність цих країн становить від 50 - 90% середнього показника;
- «повільні новатори» - результат яких нижчий 50 % від середнього [21].

На рис.2.4 розміщені країни, які поділені за відповідними групами, а саме: темно-зелений – група «лідерів», світло-зелений – це «сильним інноватори», жовтий – помірний розвиток, помаранчевий – «повільні новатори.

Загалом, результати аналізу показників ЄІТ за 2020 р. можна визначити, що інноваційний потенціал ЄС продовжує більшати (рис.2.4 виділено синім кольором). Так, в середньому за п'ять років європейська інноваційна система зросла практично на 12 %. Так приміром, в країнах таких як Кіпр, Естонія, Греція, Італія та Литва показники інноваційної діяльності збільшились орієнтовно на 25 %. Найкращі позиції мають скандинавські країни (Швеція, Фінляндія, Данія, Швейцарія й Бельгія) їхні показники вкрай переважають середніх показників ЄС. Нижче за середній рівень посідають практично всі країни, які є вихідцями з колишнього РС (крім Чехії). Скоріш за все, радянське минуле дається в знаки, і ще довго гальмуватиме дані країни в науково-технологічному процесі.

Втім, варто зазначити, якщо розглядати глобальний рівень, то ситуація з інноваційним розвитком не така оптимістична в ЄС. Оскільки, такі держави, як США, Японія, Південна Корея, Канада й Австралія випереджують ЄС за рівнем інноваційного розвитку.

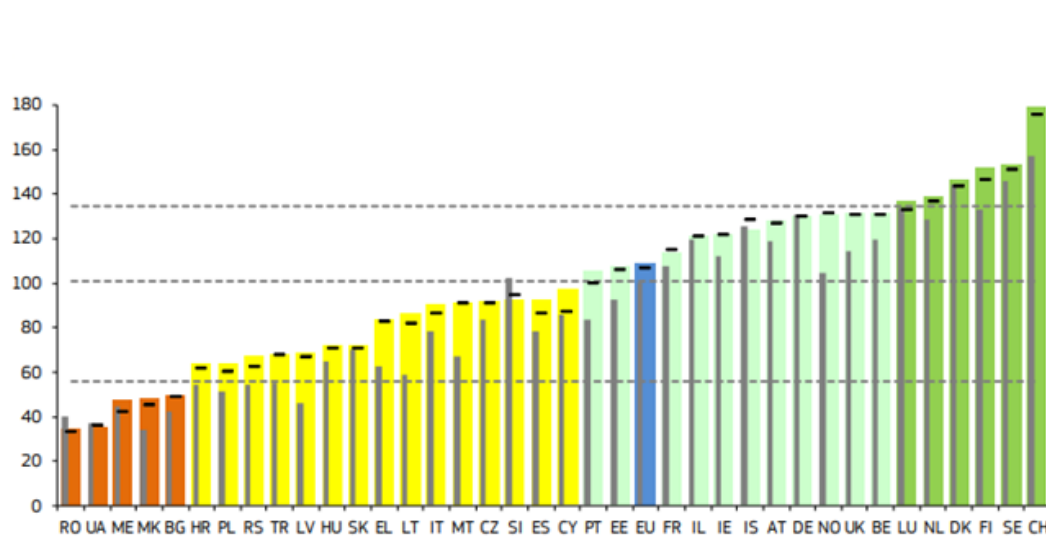

Рис. 2.4 Положення України за показником ЄІТ–2020 (група повільних інноваторів)

Сильнішою стороною України є досить зручний для інновацій осередок та впливовість зайнятості. Також виокремлюються високі показники забезпечення широкосмугового зв'язку, зайнятості щодо наукомісткої діяльності, затрат на інновації, що не стосуються дослідження й розробки, а також експорту наукомістких послуг (ІТ послуг) (рис. 2.5).

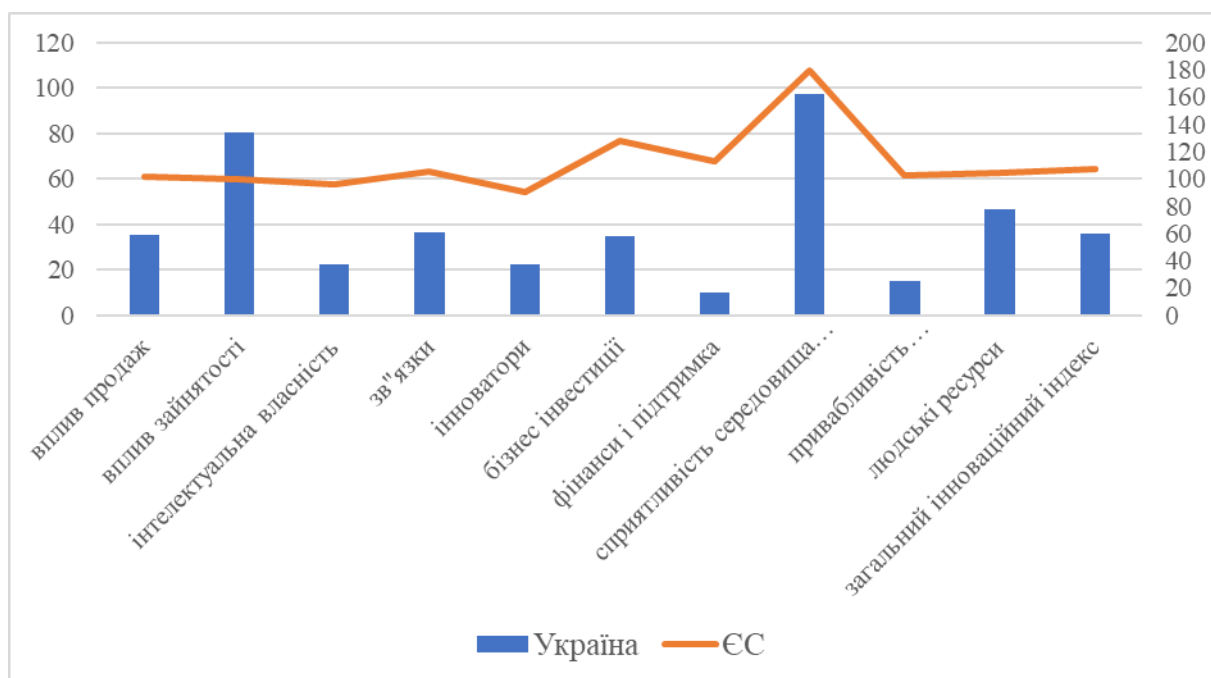

Рис. 2.5 Порівняння вагомості значень складників індексу ЄІТ (Україна та ЄС–27)

Слабкою стороною в країні є фінанси й підтримка (по Україні цей показник становив у 2020 році 9,8, а в ЄС – 113,3) привабливість дослідної системи (15,1 проти 102,8) та інтелектуальна власність (22,4 проти 95,9).

Ще одним вагомим індексом оцінки спроможності країн щодо впровадження й використання сучасних передових або/чи проривних технологій є Індекс готовності до передових технологій (ІГПТ). Він формується з таких основних п'яти складових: впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), кадри (здібності, навички), дослідження й розробки (ДіР), використання в промисловості, а також доступ до фінансових ресурсів (табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Рейтинг України й певних країн світу за Індексом готовності щодо передових технологій за 2020 р.

Країна	Значення Індексу	Загальний рейтинг (158 країн)	Рейтинг країни за основники складовими				
			ІКТ	кадри	ДіР	промисловий розвиток	фінансові ресурси
Країни із високим рівнем готовності щодо передових технологій							
Чехія	0,75	26	30	23	32	18	72
Польща	0,73	28	32	30	30	32	70
Естонія	0,72	29	15	20	59	31	62
Португалія	0,71	32	35	34	32	49	27
Словенія	0,69	33	28	15	62	29	84
Словаччина	0,68	36	21	47	44	23	58
Угорщина	0,67	37	27	42	48	17	99
Литва	0,65	38	26	25	54	47	88
Країни із рівнем готовності щодо передових технологій вище середнього							
Бразилія	0,65	42	73	53	17	42	60
Румунія	0,60	45	44	70	35	38	116
Сербія	0,59	47	38	52	55	47	86
Болгарія	0,58	52	53	48	65	41	74
Україна	0,56	53	66	40	47	58	97
Туреччина	0,55	55	75	63	27	78	49
Білорусь	0,53	59	46	35	90	63	108

Аналіз табл. 2.3. показує, що Україна посідає досить високий рейтинг по таких складових як: рівень освіченості (навичок) населення (40 місце в рейтингу) та дослідницької активності (47 місце у рейтингу), а також частки технологій у промислове виробництво (58 місце у рейтингу). Проте, у 2020 році країна має низький рейтинг за такими індикаторами, як: рівень інфраструктури ІКТ (66

місце в рейтингу) й доступністю компаній до фінансових ресурсів (97 місце в рейтингу).

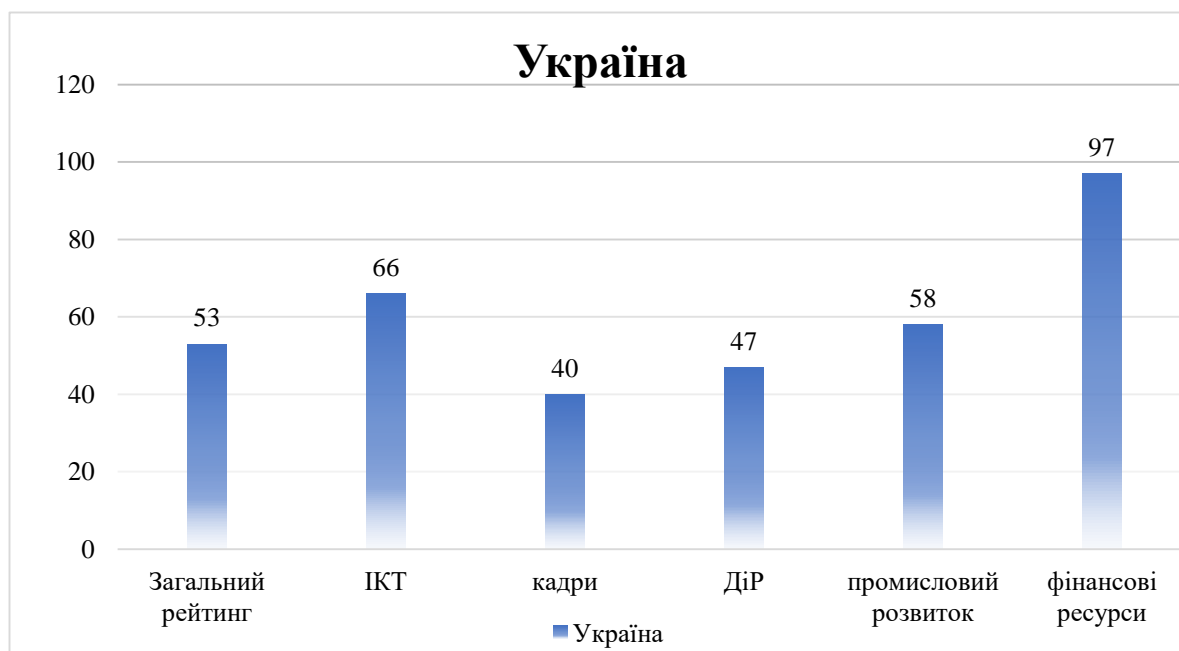

Рис. 2. 6 Рейтинг України за Індексом готовності щодо передових технологій за 2020 р.

Отже, сьогодні для України ефективним методом нарощування інноваційного потенціалу є саме інтеграція до світового та європейського економіко-технологічного простору, тобто налагодження тісної міжнародної науково-технологічної співпраці.

2.3. Характерні особливості інноваційної діяльності в Україні

Інноваційна діяльність у світовій економіці є одним із головних факторів підвищення конкурентоспроможності світових країн, й також країн ЄС, та мають вагомe значення в умовах трансформації та глобалізації.

Втім, українська політика щодо інноваційної діяльності формується досить фрагментарно через незлагодженість планів й відсутність дієвості у діяльності головних стейкхолдерів в інноваційній діяльності.

Тому, у галузі інноваційного розвитку в Україні це веде до недостатнього застосування всіх можливостей в рамках угоди про Асоціацію між Україною й

ЄС, угоди про Асоціацію в межах програм Горизонт 2020, Горизонт Європа, а також створює певні подальші загрози.

В рамках інноваційної політики кадровий потенціал країни є вкрай важливий та актуальним. А підготовка наукових кадрів є пріоритетним завданням у розвитку трансформаційних процесів сфери науки й освіти всієї країни.

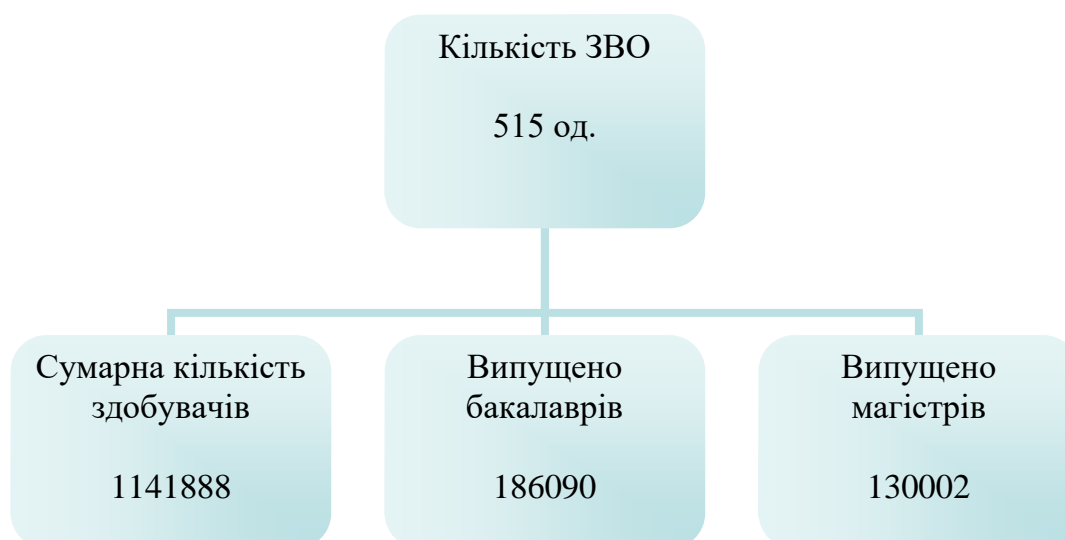

Рис. 2.7 Кількісна оцінка закладів вищої освіти та студентів за 2020 рік в Україні

З рис. 2.7 бачимо, що в Україні на початку 2020 – 2021 навчального року налічувалося 515 ЗВО (в порівняння у 2019 – 2020 н.р. – 619 од.).

Сумарна кількість здобувачів у 2020-21 н.р. які поступили у ЗВО складає 1141888 ос. За цей період закладами освіти випущено: бакалавр – 186090 ос., магістрів – 130002 ос. Загалом, кількість студентів, яка припадає на 10 тис. населення складає 275 осіб (у 2019 р. - 343 ос.).

Однією із форм підготовки професійних кадрів у вищій освіті виступає аспірантура, що створюється на базі ЗВО та провідних науково-дослідних установ. Зміну динаміки підготовки аспірантів у ЗВО та НДУ показано на рис. 2.8.

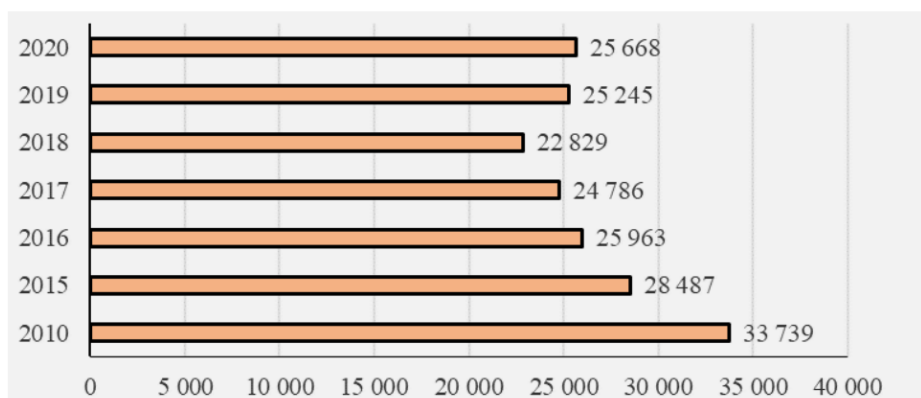

Рис. 2.8 Зміна кількості аспірантів з 2010 – 2020 рр., осіб

За 2020 р. загальна кількість організацій, котрі мають аспірантуру складає 231 ЗВО й 177 науково-дослідних установ, що на 2,2% зменшилася відносно 2019 р. У 2020 р. найбільша частка аспірантів, а саме 91,4% навчається виключно в ЗВО.

Вагомими українськими проблемами у сфері підготовки наукових кадрів є досить розгалужена мережа ЗВО, незадовільний стан фінансового забезпечення, невідповідний стан науково-дослідної діяльності у ЗВО, низький рівень інноваційності освіти тощо.

За останні роки зроблені вже певні зрушення в напрямі оптимізації мережі закладів освіти за рахунок оптимізації ЗВО, проте потрібні й подальші дії щодо вдосконалення підходів в управлінні, фінансуванні сфери освіти, усучаснення методів викладання й навчання в університетах на основі європейських стандартів.

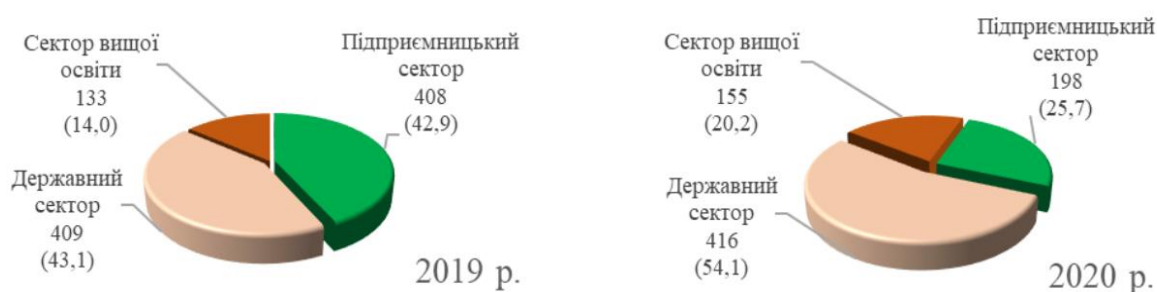

Рис. 2.9 Поділ організацій, що здійснюють дослідження й розробку (ДіР) у окремих секторах діяльності

З рис. 2.9 бачимо, що у 2020 році в Україні наукові дослідження й розробки (ДіР) забезпечували 769 організацій, що в порівнянні з 2019 роком на 19% менше. Основна причина скорочення – вагоме (більше, аніж вдвоє) зменшення кількості організаційних структур підприємницького сектору.

В Україні крім скорочення організацій, котрі здійснюють ДіР також зберігається тенденція щодо скорочення й кількості дослідників: у 2020 році – 51,4 тис.осіб, що на 82,3 тис.осіб менше, ніж у 2010 році. Це в свою чергу демонструє поступову деградацію наукового потенціалу (рис. 2.10).

Крім того, в Україні при розрахунку кількості дослідників на 1 тис.осіб зайнятого населення (від 15 до 70 років) цей показник становив у 2020 році 3,2 особи (дослідників) на 1000 зайнятих осіб.

Рис. 2.10 Чисельність працівників науково-дослідних установ України за 2010 – 2-20 рр., тис. осіб

На рис. 2.11 зображено розподіл наукових дослідників за територіальним принципом. За географічним розподілом спостерігається такий розподіл дослідників: Київ – 52,0 % (26720 ос.), Харківська область – 15,5 %, Дніпропетровська область – 8,1 %, Львівська область – 5,9 %, Одеська область – 2,8 %, Запорізька область – 2,5 %, Київська область – 1,9 %, Миколаївська область – 1,7 %, Сумська область – 1,4 %. 8,2 % наукових дослідників працюють в інших областях. Найменша кількість дослідників у Волинській області, що становить 103 ос.

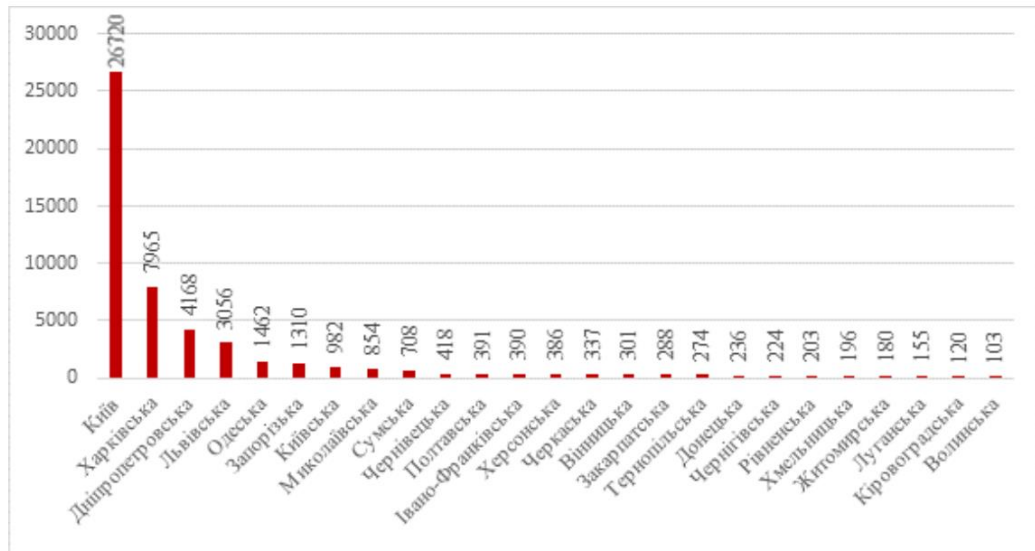

Рис. 2.11 Територіальний принцип розподілу чисельності дослідників у 2020 році, тис. осіб

На рис. 2.12 відображено розділ наукових дослідників за основними секторами діяльності. Як бачимо, максимальна кількість наукових дослідників зосереджено в установах державного сектору (за 2020 р. – 52,5%).

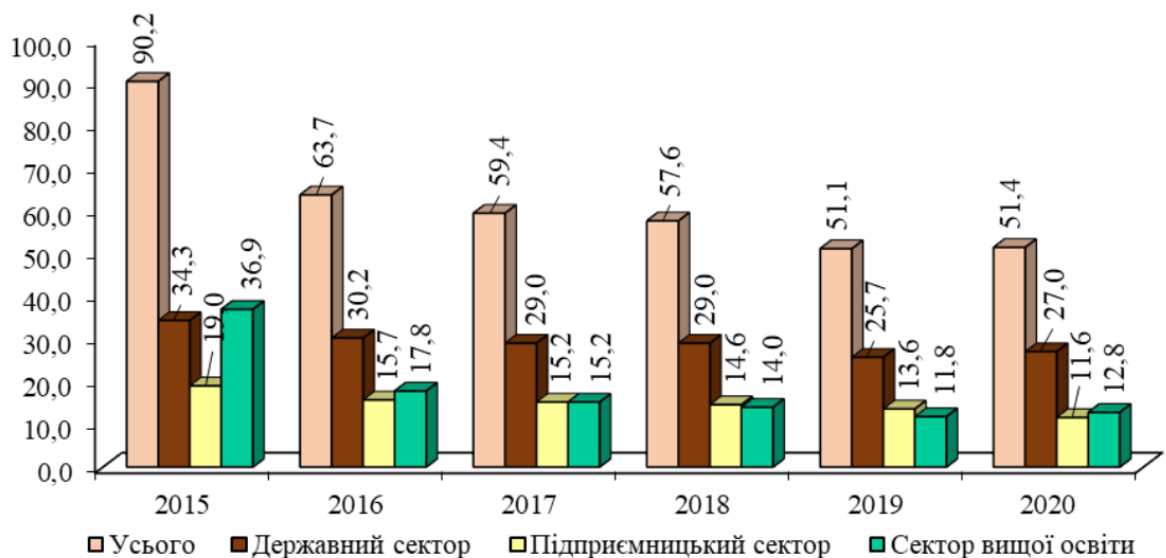

Рис. 2.12 Поділ чисельності наукових дослідників за секторами діяльності за 2015 – 2020 рр., тис. осіб

Рис. 2.13 Розподіл дослідників за статтю у 2020 році, %

У 2020 р. (рис. 2.13) більшу часту серед наукових дослідників склали чоловіки – 54,6%, а жінки відповідно – 45,4 %. Найбільша частина дослідників-жінок працювала у держ. секторі (приблизно 48,8 %), а саме у галузі медичних наук (64,7 %) та суспільних наук (61,7 %), найнижча – у сфері технічних наук (34,3 %).

Отож, науковий напрям в Україні на сьогодні відіграє вагомий роль в розвитку економіки та наукового потенціалу в країні. Проте наукова перспективність з року в рік показує негативні тенденції: кількість установ і наукових працівників стрімко й неухильно скорочується.

Беручи до уваги світові тенденції, де відбувається залучення та мотивування молодих науковців, в цей час Україна втрачає найбільшу частку талановитих учених. Саме така тенденція, а саме вимивання кадрів вищого фаху із науково-інноваційної сфери є вагомим підґрунтям для технологічного відставання держави.

Що стосується фінансування науки та досліджень, то обсяг витрат на виконання в Україні у 2020 р. становив по всіх джерелах фінансування 17022,4 млн грн. На сьогодні, (рис. 2.14) наукоємність ВВП досягнуло критичного значення, а саме становило 0,41% (в порівнянні у 2013 р. – 0,7 %) За таких умов

наука переходить в стадію не забезпечення економічної функції, а лише пізнавальної функції.

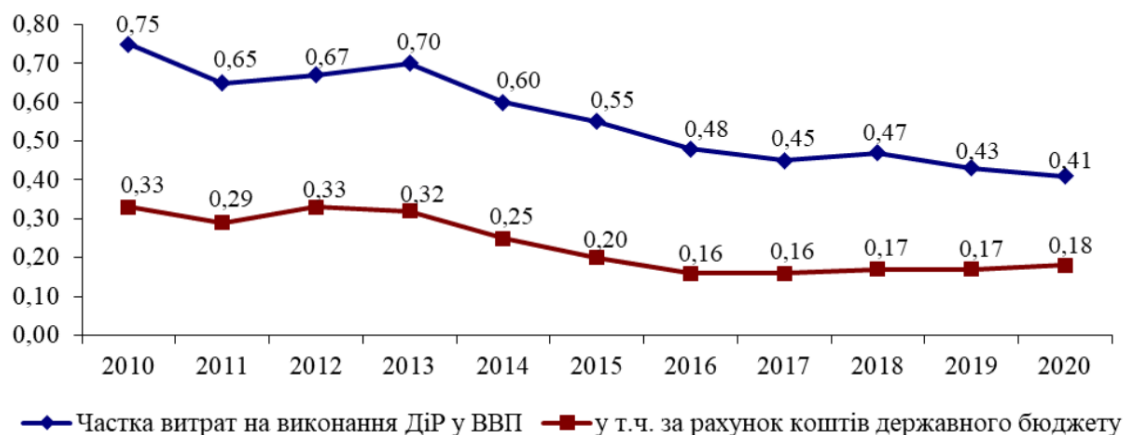

Рис. 2.14 Динаміка наукоємності ВВП за 2010 – 2020 рр., %

За структурою загального обсягу витрат щодо виконання ДіР в Україні найбільшу частку за 2020 р. становили кошти з державного бюджету – 43,1 %, кошти з іноземних джерел – 24% та кошти вітчизняних замовників – 19,7 % (рис. 2.15).

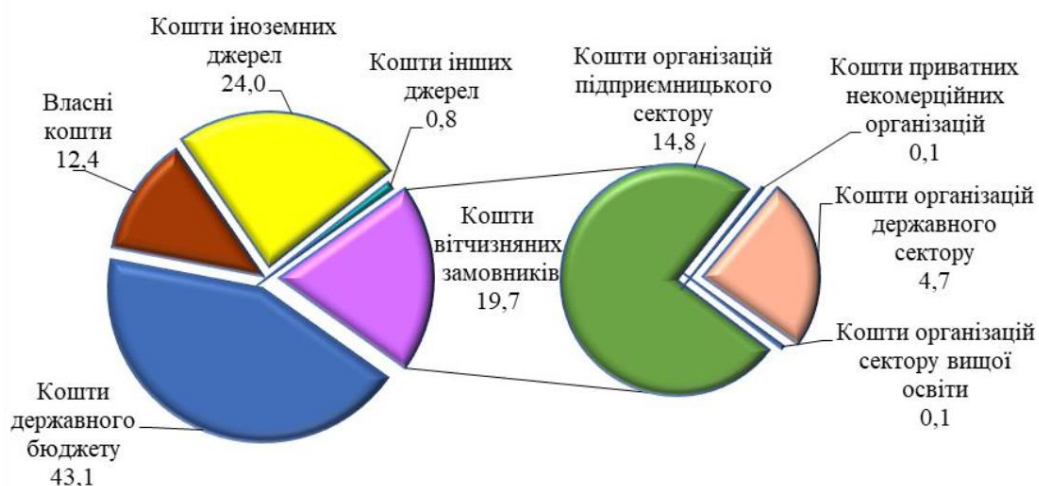

Рис. 2.15 Структура обсягу витрат на виконання ДіР за 2020 р. (джерела фінансування), %

Реальний стан в Україні демонструє недостатній попит та досить низький ступінь бюджетного фінансування наукової ДіР в Україні. Для покращення ситуації необхідне створення дієвих механізмів, котрі б здійснювали

стимулювання української промисловості у напрямі використання наявних та нових вітчизняних розробок, а вчених – більш ефективно співпрацювати з бізнес сектором.

Загалом, у 2020 році рівень бюджетного фінансування ДіР становив 6055,24 млн.грн., проте таке фінансування залишається досить низьким.

Динаміка фінансування ДіР за пріоритетними напрямками (Рис. 2.16) показує, що основним напрямом фінансування в Україні є фундаментальні наукові дослідження (в середньому за три роки становить 66%).

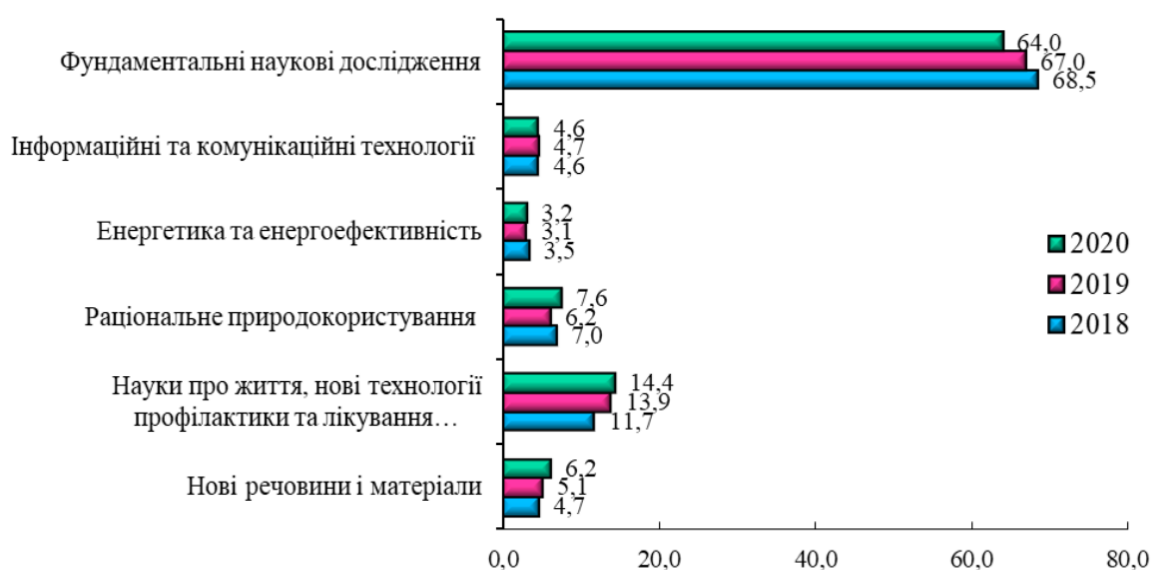

Рис. 2.16 Розподіл фінансування ДіР за основними пріоритетними напрямками у 2018 – 2020 рр, %

Таке становище свідчить про всеохоплюваність даного пріоритетного напрямку, а також невиправданість вибору переваг на основі поєднання певних критеріїв обрання – тобто виду наукових досліджень (по зазначеному пріоритету) і відповідно їх галузевої направленості (для всіх інших зазначених пріоритетів).

Формування науково-технологічних напрямів розвитку повинно ґрунтуватися на:

- основі дефініції пріоритетів за тематичним принципом, що дасть змогу більш обширно запродати цільовий принцип фінансування, а не виділений

підвид ДіР, що в свою чергу ускладнює й керованість й можливість повномасштабного оцінювання ефективності використання всіх бюджетних коштів;

- векторності результатів досліджень й розробок введення в галузях, що чітко належать до високотехнологічного сегменту виробництва;

- враховуванні національних завдань, а також індикаторів прогресу при досягненні Цілей сталого забезпечення.

Беручи до уваги інноваційний рух української економіки можемо констатувати обмежену фінансову, а також інституційну спроможність держави, що не дозволяє в повній мірі використовувати наявні ресурси й науковий потенціал, що є засадою інноваційного розвитку кожної країни. За сьогоднішніх умов дефіциту українського бюджету лише правильне об'єднання ресурсів й старань держави, наукового осередку та бізнесових організацій дозволить вивести економіку на інноваційний рівень.

Інновації у завершальній стадії представляють собою готові до запровадження технології, котрі впроваджуючи на виробництві здатні збільшити ефективність виробничо-господарської діяльності будь-якого типу підприємницької діяльності.

Аналіз рис. 2.17 показує, що за 2018 – 2020 рр. кількість переданих технологій має тенденцію до зменшення. У 2018 р. це становило 1831 од, а в 2020 р. – 1298 од. створених технологій, що на 533 од. менше.

Частка створених і переданих технологій у 2020 р. становила 96,4 % від суцільного обсягу переданих технологій, котрі створені за кошти держбюджету. Більшу частину трансферу технологій за 2020 р. було здійснено на внутрішньому ринку (близько 97 %) та 3% (41 од.) лише на зовнішній ринок.

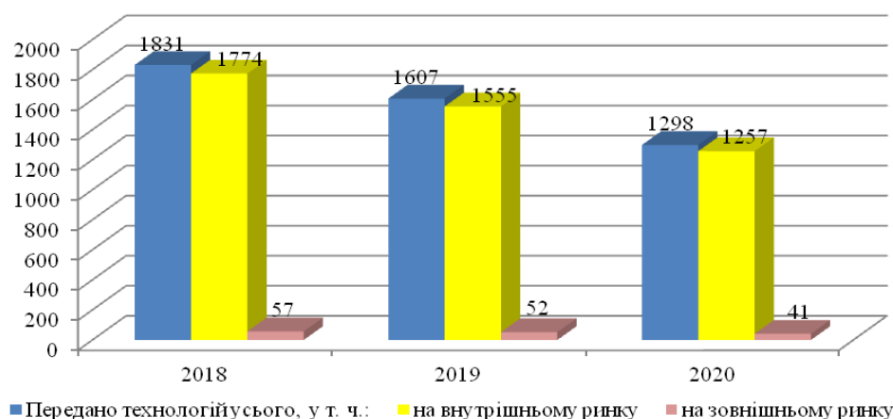

Рис. 2.17 Переміщення переданих технологій за основними напрямками на внутрішньому та зовнішньому ринках у 2018–2020 рр., од.

Загальний обсяг надходжень від переданих технологій за 2020 р. становить 225,8 млн. грн, що в порівнянні із 2019 роком на 12 % більше. Це відбулося за рахунок зростання даних надходжень на внутрішньому ринку, проте відбулося зменшення надходжень на зовнішній ринок у 3,7 рази.

Загалом, діяльність України у сфері технологій у 2020 році вартість внутрішній трансфер технологій підвищився, при цьому ступінь конкурентоспроможності їх доки ще недостатній для отримання значних фінансових результатів у зовнішньому середовищі.

Отже, важливим вектором у напрямі розвитку України є сформовані ціннісні орієнтири, що базуються на інноваційному розвитку. Всупереч невисоким міжнародним рейтингам інноваційності української економіки, населення країни досить схвально сприймає трансформації, що пов'язані з інноваційною діяльністю, демонструючи це у відкритості до науки, техніки, сучасних технологій, готовності використовувати ці результати. Втім, песимістичне ставлення до глобальних змін в ринкових відносинах, недовіра до обраного курсу, скептицизм в успішності здійснюваних реформ протистоять утвердженню ціннісних орієнтирів в інноваційному розвитку.

Тому Україна повинна активізувати формування цілісної моделі інноваційного розвитку за європейським зразком із метою зменшення суттєвого

технологічного відставання, а також уникнення нових сплесків системної кризи у вітчизняній економіці. Досягти таких позитивних результатів можна та важливо завдяки саме комплексному використанню всіх допустимих інструментів впливу, що пов'язані в першу чергу з дійовою інноваційною політикою країни.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями взаємодії України та ЄС в сфері інноваційного розвитку

Перспективність інноваційного розвитку України багато в чому залежать від спільних результатів діяльності нашої країни та Європейської спільноти. Одним із акцентів у спільній діяльності є розвиток та посилення наукового та науково-технічного співробітництва, де основною метою є підвищення конкурентоспроможності України та ЄС. Таке співробітництво сприятиме всеохоплюючій підтримці України у реформуванні й реорганізації всієї системи управління в науковій сфері та дослідницьких установ, а саме у розвитку науки, новітніх інноваційних технологій тощо. Такі шляхи дозволять нашій країні одержати: досвід у технологічному напрямі модернізації вітчизняного виробництва за допомогою оволодіння новими наукомісткими технологіями, а також додаткові переваги за рахунок спільної науково-технічної діяльності із країнами Євросоюзу – однакові умови щодо реалізації інноваційних проєктів, застосовування інституційних, інформаційних й фінансових перспектив всіх країн-членів Європейського Союзу.

В значній мірі Європейська спільнота теж зацікавлена у всеохопленні інтеграційних процесів з Україною внапрямі інноваційного розвитку, позаяк для ЄС наша країна є величезним споживчим ринком інновацій, забезпечуючим джерелом досить дешевої робочої сили, крім того для розвитку як інтелектуальних так і наукомістких сегментів економіки. В європейській інноваційний простір Україна може увійти завдяки своїм найбільш розвиненим галузям, при цьому поступово стверджуючись як країна-експортер високотехнологічного устаткування та належних технологій. На сьогодні, Україна володіє й унікальними розробками в напрямі досліджень космосу, в котрих зацікавлені в Європі (приміром, спільна робота над розробкою супутникової системи навігації, що може стати альтернативною американській

GPS системі). Крім того, приєднання та активна участь у міжнародних наукових програм, які у багатоманітний спосіб підтримують необхідний інноваційний розвиток, а також вивчення цих можливостей й досвіду участі інших держав допустить розширити перспективність наукових та науково-технічних інституцій України.

Вагомим мотиваційним чинником євроінтеграційного вектору розвитку нашої держави є високий інноваційний потенціал Європейської спільноти. Сьогодні ЄС займає одні з перших позицій у світі в напрямках розробок та впроваджень багатьох сучасних технологій, а також високотехнологічних товарів й послуг. Власне інтеграція із ЄС дає перспективність для України у нарощенні інноваційного потенціалу, крім того у напрямі інноваційно-технологічної співпраці в певних галузях, а саме ракетно-космічній області та глобальній навігації, енергетиці й телекомунікаціях. Вагомими регіональними центрами в Україні в напрямку співробітництва з ЄС є Львів, Харків, Запоріжжя, Одеса, Івано-Франківськ та Ужгород [16].

Активність України прослідковується вже сьогодні у співпраці з ЄС в інноваційній сфері й долученні її до участі у рамкових програмах, що в свою чергу об'єднують усі наявні європейські починання з досліджень й інновацій.

Так з 2021 року стартувала програма «Горизонт Європа», що є наступником програми «Горизонт 2020». Це транснаціональна науково-дослідна й інноваційна рамкова програма, котра є однією з найбільших подібних програм у цілому світі. Загальний бюджет цієї програми становить 95,5 млрд. євро. В порівнянні з попередньою програмою «Горизонт 2020» на неї виділено на 30 % більше фінансів. Крім того, програмою передбачаються нові механізми й інструменти щодо прийняття рішень, порівняно із останніми рамковими науково-дослідними програмами Євросоюзу (це і Європейська інноваційна рада та дослідницькі представництва, партнерські проекти тощо). Програма розрахована на період з 2021 р. по 2027 р. Основна мета програми – вирішення глобалістичних проблем та всяке сприяння промисловій модернізації за допомогою узгоджених дослідницьких й інноваційних кроків.

Міжнародне співробітництво в напрямі досліджень й інновацій є ключовим пріоритетом для Євросоюзу. Це дає можливість:

- доступу до новітніх знань та найкращих талантів по всьому світу;
- діяльність бізнесу на нових ринках, та ринках, які тільки розвиваються;
- наукової дипломатії для впливовості та посилення міжнародної політики.

Саме така спільна робота є найефективнішим способом у вирішенні глобальних проблем, що виникають перед нашим суспільством. Вона зменшує глобальні навантаження, дає можливість об'єднувати ресурси й досягати більш дієвого ефекту.

Асоціація «Горизонт Європа» є досить тісною формою співробітництва з тими країнами, які не є членами ЄС, і це в свою чергу дозволяє суб'єктам асоційованих країн брати активну участь у таких програмах на рівні з іншими країнами, що є суб'єктами ЄС.

На рівні з іншими країнами, у червні 2021 року Україна також висловила офіційний інтерес до асоціації з програмою. А вже 12.10.2021 року Україна приєдналася до дослідницької і навчальної програми «Горизонт Європа». Така співпраця в наукових напрямках досліджень й інновацій ще в більшій мірі зміцнює союз між Євросоюзом та Україною для досягнення спільних стратегічних пріоритетів.

Можливості та перспективи, що їх відкриває дана програма ЄС для дослідників та науковців країн, є досить цікавими також і для України. Що і попередня програма «Горизонт 2020», так і ця програма «Горизонт Європа» окреслює принципи відкритості конкурсів, котрі оголошуються Європейською комісією. Також робота в консорціумах разом з провідними університетами й лабораторіями, що в свою чергу дає українським науковцям шанс досягти фінансування на роботу у певних проектах, а також змогу долучитися до розв'язку актуальних завдань сьогодення та налагодити тісні партнерські відносини із зарубіжними колегами [10].

Про необхідність поглиблення інтеграції України із Євросоюзом свідчать й попередньо наведені показники інноваційного розвитку (у розділі 2) його країн-

членів за останні роки, котрі в кілька разів переважають середньоукраїнські показники і на які, звичайно в майбутньому необхідно орієнтуватися й Україні.

Також одним із чинників доцільності інтеграції із Європейською спільнотою є вагомі фінансові заохочення щодо введення інноваційної діяльності, котрих в Україні нажалі нема. Так, приміром такі країни-члени Євросоюзу, як Іспанія, Франція та Німеччина всіляко підтримують інноваційну діяльність компаній. Також одним із вагомих джерел фінансування в ЄС щодо інноваційних розробок вважається венчурний капітал. Вагому частку він займає саме у фінансуванні інноваційного напрямку у таких країнах, як Великобританія та Нідерланди. Для нашої країни така практика є корисною за умов посилення вимог щодо якісних показників та відповідного ступеня інноваційності промислової продукції, та в майбутньому може слугувати відповідним взірцем для наслідування.

Отже, інтеграція України із ЄС вимагає від нашої країни передусім підвищення показників активності в напрямі інноваційної діяльності. Проте, інноваційна інтеграція вбачає і негативні, і позитивні результати. До основних переваг інтеграції України до Євросоюзу в інноваційній галузі можна віднести:

1. Спрощена доступність вітчизняних компаній до європейських технологій. Для українських підприємств, які характеризуються високою енергомісткістю, а також низькою технологічною адаптивністю, вагоме значення має не лише ступінь технологічної новизни, а й вагомість доцільності їх впровадження. Тому, інтеграційність України позитивно позначиться на оновленні матеріально-технічної бази провідних галузей економіки, для яких приміром, такого обладнання в Україні не має.

2. Посилюючі дії щодо технологічного співробітництва між нашою країною та членами ЄС у напрямі забезпечення вітчизняних дослідників вільного доступу до чинної європейської системи загального інноваційного розвитку. Ця система окреслює деталізовану, таку як технологічну (є доступ до лабораторій та устаткування), а також і фінансову (із бюджету ЄС виділяється певні сума коштів на проведення науково-дослідних дій) підтримку всіх учасників

інноваційних процесів. Досить важливою вона є відносно зростання вартості і вагомості виконання певних інноваційних розробок. Ще перевагою співробітництва є те, що здійснення колективних науково-дослідницьких програм й інноваційних розробок наблизить цілісні процеси передачі знань і сучасних технологій, в тому числі участь у конференціях, семінарах тощо, реалізації обміну досвідом, відповідній підготовці науково-фахових праць та інше. В Євросоюзі також здійснюється й активна науково-технічна політика цілісного спрямування, що опирається на вагомій секторальній спеціалізації країни, а також спрямована на забезпечення значної ефективності співробітництва в напрямі інновацій. Рівень ефективності структурних процесів в українській економіці також безпосередньо залежить від інноваційної політики загалом.

3. Доступність до існуючої інноваційної інфраструктури, інформаційного простору щодо новітніх інноваційних розробок та надшвидкісного трансєвропейського мережевого з'єднання для електронного обміну науково-інноваційною інформацією. Варто зауважити, що інноваційна інфраструктура країн Євроспільноти характеризується систематичною залежністю всіх її складових й стрімкістю реагування на зміни відповідних потреб ринку. В європейських країнах інновації розробляються під визначені ринкові потреби. Проте, в Україні технологічні й фінансові певні обмеження унеможливають цілісне та швидке реагування на необхідні потреби ринку. З другої сторони, такі обмеження визначають значно низький рівень практичного запровадження українських інноваційних розробок.

4. Зростання грантових та конкурсних можливостей у забезпеченні фінансування наукових проектів, а також інноваційних розроблень. Співучасть у деяких грантах запевнятиме вітчизняне підприємство в отриманні не лише фінансових коштів, а й також послуг чи товарів (зокрема, використання «інноваційного помічника», аудиторії, лабораторії, комунікаційні засоби, адміністративних працівників та інше).

5. Розширення перспектив представлення результатів українських інноваційних розробок на різних європейських площадках, зокрема ярмарках технологій чи виставках. Це даватиме можливість ознайомлення із світовими та європейськими інноваційними розробками, вивчати інноваційні потреби держав ЄС, а також представляти особисті інноваційні розроблення.

6. Можливість у використанні організаційних та фінансових механізмів підтримки інноваційного розвитку, котрі саме використовуються в країнах членства ЄС. Це застосування дозволяє значно економити кошти при колективному виході із новаціями чи наукоємною продукцією на новітні світові ринки, крім того зменшити затрати на трансакції й ризики в інноваційній діяльності. Так наприклад, з бюджету Євросоюзу виокремлюються кошти для фінансування спільнодіючих програм й інноваційних розробок для всіх країн-членів. Такі заходи із стимулювання підтримки інноваційного розвитку всіх країн-членів Євроспільноти забезпечують зростання відповідних обсягів міжнародної кооперації у напрямі наукової та інноваційної сфери і спростять реалізацію спільних науково-дослідних програм.

7. Постійне та безперешкодне одержання як експертної так і технічної допомоги від Євросоюзу для успішної реалізації усіх стадій інноваційного циклу – від отримання результативних показників досліджень до їх відповідної комерціалізації й виведення їх на ринок. Це торкається не тільки технологічних, а й також соціальних інновацій [7].

Проте, крім основних позитивних моментів інтеграції України та ЄС, звичайно є й певні застереження. Світовий та європейський інноваційні ринки для України – цілком нові можливості. З однієї сторони – це новий вектор торговельних можливостей, а з іншої – рух до занепаду окремих секторів економіки через невисоку конкурентоздатність саме цих сегментів. Саме уразливі позиції України в інноваційному просторі не дозволяють їй у ближчій перспективі конкурувати із країнами-членами ЄС. Варто також відзначити, що інноваційні технології, котрі виходитимуть від країн ЄС не завжди будуть найсучасними чи екологічно безпечними, що викликано закономірними

тенденціями процесів міжнародної передачі технологій. Для унеможливлення подібної ситуації в Україні варто підготувати чітку систему перевірки імпортованих технологій за відповідними критеріями, а саме: рівнем новизни, ступенем негативного впливу на природне середовище, обґрунтованою необхідністю імпорту тощо. Крім вище переліченого, варто розуміти, що орієнтація на закупівлю тільки іноземних технологій, на беручи до уваги власні можливості, може привести до часткового або ж повного занепаду української науково-дослідної та інноваційної сфер.

Беручи до уваги можливість налагодження тісної та плідної співпраці із європейськими країнами варто розглядати їх як головних конкурентів на ринку. Держави з більш високим ступенем інноваційності, науковими та технологічними напрацюваннями, високоякісною системою науково-технічних й виробничо-господарських зв'язків між собою в більшій мірі мають переваги при реалізації інноваційного продукту на ринку. А це в свою чергу, значно ускладнюватиме вихід саме вітчизняної інноваційної продукції.

Також для України, основною із проблем в інтеграційних відносинах із ЄС в інноваційній галузі є неузгодженість як правових так і регулятивних норм. Головними недоліками нормативно-законодавчих актів, що регулюють інноваційну діяльність в нашій державі є:

- неточності у формулюваннях та трактуваннях базових теоретичних понять щодо інноваційної сфери;
- недосконалість змістовності окремих статей, а також підпунктів у законодавчо-нормативних актах (приміром, неузгодженість чи певні протиріччя з іншими законодавчими актами);
- відсутність дій механізму щодо виконання законів та контролювання за їх дотриманням установами різних державних рівнів.

В нормативно-законодавчих актах України, котрі регулюють окремі процеси щодо фінансування науково-технічного й інноваційного процесів, існує певні протиріччя між доволі проробленими домінантами рамкового

законодавства, а також слабкістю й відносною завуженістю спектру інструментарію, що повинен бути застосованим в напрямі практичної реалізації.

Незлагодженими є й засади чинних законів, які є взаємозалежності щодо передачі певних об'єктів інтелектуальної власності від розроблювачів й тих, хто реально є власником технологій (українське законодавство виокремлює це різними суб'єктами), тим, хто згодний займатися технологічною комерціалізацією.

Проте всі небезпеки, які можуть виникнути через інтеграцію України і ЄС, ніяким чином не можуть бути підставою відмови нашої держави від тісного співробітництва у напрямі виробництва наукоємного й високотехнологічного продукту. Тому, для підвищення інноваційного рівня національної економіки безумовно необхідно орієнтуватися на позитивну практику країн-членів ЄС.

3.2. Покращання механізмів інноваційного розвитку України

Інноваційні процеси в національній економіці тісно пов'язані із розробкою, пошуком, освоєнням, покращенням і подальшою комерціалізацією новітніх продуктів, техніко-технологічних процесів та систем, організаційних побудов й методів господарювання, у широкому розумінні із зміною віддачі ресурсних складових, їх якісним збільшенням, трансформацією потенційного науково-технічного процесу у дійсний.

Кабінет Міністрів України вже здійснив певні кроки в напрямі забезпечення інноваційної діяльності. У 2019 році схвалено «Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності» що затверджена на період до 2030 року. Метою даної Стратегії є поетапна розбудова національної іноваційної екосистеми для забезпеченості швидкого й якісного перетворення думок та ідей в інноваційні товари та послуги, а також підвищення ступеня інноваційності національної економіки, котрий передбачає розмаїте створення сприятливих умов щодо розвитку інноваційної сфери, зростання кількісних впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі та залучення значних інвестиційних потоків в

інноваційну діяльність [18].

В контексті стратегії інноваційний розвиток підприємств необхідно розглядати як характерну інноваційну спрямованість неординарних ідей й цілей та напрями їх досягнення через відповідні механізми державного регулювання національної економіки та ринкову самоорганізацію, що обумовлена переважною орієнтацією елементів всіх сфер економіки на створення інноваційних продуктів чи послуг на основі придатних умов для інноваційного розвитку, комерціалізації новітніх розробок, підвищення соціально-економічної значущості через призму залучення інвестиційних ресурсів в інноваційну діяльність [18].

Вважається, що інноваційний розвиток як цілісна система, заснована на знаннях й інноваціях, що реалізує конкретні конкурентні переваги, забезпечує поступове збільшення, а також підвищення якості й рівня життя осіб шляхом відповідної гармонізації інтересів всіх учасників процесу.

Застосування, на практиці, такого наукового підходу, допустиме на різних стадіях формування механізмів активізації розвитку інновацій на підприємствах (рис. 3.1).

Аналізуючи організаційний механізм активізації інноваційного розвитку зображений на рис.3.1 включає такі основні етапи: визначення проблематики, а звідси й мети та головних завдань інноваційного розвитку, виокремлення структурних елементів, створення оптимальних умов інноваційної інфраструктури розвитку, підвищення спроможності щодо розв'язку проблем й залучення інвестицій для максимізації ефективності інноваційного розвитку.

Крім цього, основними заходами економічного та фінансового регулювання інноваційної спроможності є: розвиток пропозиції й збільшення попиту на інноваційні продукти, створення стимулюючих заходів конкурентоспроможності в напрямі інновацій та сприятливого інвестиційного середовища, правові засади інноваційного розвитку.

Рис. 3.1. Організаційний механізм активізації інноваційного розвитку [12].

Під механізмом інноваційного розвитку варто розглядати цілісний механізм взаємозв'язку й взаємодії певних функцій, процесу, а також забезпечуючих підсистем, що спрямовані на його найбільш ефективну реалізацію і включають в себе комплекс елементів як зовнішнього так і внутрішнього середовища на окремих фазах інноваційного процесу виготовлення, трансферу, запровадження новацій стартапу або ж існуючої компанії, перетворенні ідеї в інноваційний продукт. Також виявляти такі проблеми, котрі мали б бути розв'язані за сприяння інструментів державної політики.

В межах організації механізму інноваційного розвитку виокремлено

наступні етапи реалізації:

1. На початковому етапі створення новацій відповідати зазначеним напрямам. При активізації створення новацій головною метою має виступити розробка механізму стимулювання науковців щодо формування актуальних й затребуваних глобальним ринком тематик наукових досліджень; узгодження національних показників статистичних даних із європейськими; забезпечення створення науково-навчальних матеріалів із підприємницького бізнесу й інноваційної діяльності, фінансової свободи (грамотності) та захисту інтелектуальної власності.

2. Розробка Дорожньої карти «Цілей сталого розвитку» на стадії трансферу інновацій; зорганізувати комунікаційно-інформаційний механізм технологічних платформ, в якому бізнес та держава мають можливість стати потенційними замовниками інноваційних розробок, а науковці, здобувачі, дослідники пропонують інноваційні рішення, котрі згодом масштабуються й стають базисом для створення особистого інноваційного бізнесу.

3. Забезпечення сприятливих умов стосовно доведення новацій до комерціалізації, зокрема через застосування стартапів.

4. З метою забезпечення масштабного виробництва всі фінансові механізми повинні бути цілеспрямовані на надання державної підтримки підприємствам у тих випадках, коли держава виступає прямим замовником продукції, з синхронним підвищенням якісних параметрів відбору відповідних проектів і створенням чітких механізмів комерціалізації розробок з причин часткової компенсації державі цих видатків, а також заохочення винахідників.

5. Розв'язок правових питань, що пов'язані із захистом та застосуванням об'єктів інтелектуальної власності, а особливо створених за кошти державного бюджету країни.

6. Налагодження контактів українських інноваційних винахідників з партнерами (бізнес-партнери та представники держави), що потенційно зацікавлені у комерціалізації інновацій дослідників.

7. Проблематика створення сприятливих умов щодо утримання

фахівців. Це вкрай актуально для України, а також для її інноваційного піднесення, зокрема в питаннях власної безпеки, якості забезпечення правосудних органів, охорони здоров'я, освітніх послуг, екологізації, інфраструктури, контрактної армії, досяжності споживчих позик, монополізації ринків (впливовість на якість життя) тощо.

Заініційовані механізми інноваційного розвитку чітко спрямовані на розробку відповідних управлінських рішень в галузі перспективної інноваційної політики. Ці механізми дозволять в подальшому вирішувати завдання щодо забезпечення ефективної взаємодії таких інституцій, як держави, науки та бізнесу з ціллю забезпечення сприятливих умов для реалізації інноваційної діяльності [4].

Отже, запропоновані механізми дають можливість враховувати функціональні взаємозв'язки поміж всіма елементами й стадіями інноваційного розвитку, убезпечувати розумне застосовування і наявних і потечійних ресурсів, а також організацію робіт й мінімізації ризиків, що пов'язані із їх виконанням.

Одним із напрямів ефективної реалізації Стратегії вважається створення відповідного нормативно-правового забезпечення в інноваційній діяльності в нашій країні.

Інтерес до цієї проблематики передусім пов'язаний із тим, що за результатом багатьох досліджень питання щодо правового забезпечення діяльності в напрямку інновацій, багато науковців прийшли висновку, що діюче українське інноваційне законодавство є подекуди частковим та фрагментарним, а також дезінтегрованим й невпорядкованим.

При визначенні оптимальних напрямів розвитку українського інноваційного законодавства потрібно здійснити аналіз сучасного стану та його елементів структури, з'ясувати факт та достатність всіх підстав для систематизації, крім того визначити правові форми забезпечення з метою окреслення основних напрямів підвищення ефективності, а також можливі орієнтири подальшого розвитку законодавства щодо інноваційної діяльності.

В Україні будь-який вид діяльності в тому числі й інноваційна повинна керуватися норами чинного законодавства. Аналіз сучасного стану нормативно-

правової бази, що регулює відповідний вид діяльності, показав, що сьогодні в Україні частково вже створено законодавче підґрунтя щодо реалізація та розвитку інновацій, проте кількісний і якісний стан нормативних законодавчих актів поступається аналогічним системам, що діють у розвинутих країнах. У табл. 3.1 подано основні нормативно-правові акти, що регулюють та забезпечують інноваційну діяльність в нашій державі.

Широкого загалу одержало поширення в напрямі публічне управління в країнах із розвиненою економікою, яке передбачає, що інституції державного управління чутливі до інтересів та потреб суспільства й діють в стратегічному створенні цінностей національного суспільства. Беручи це до уваги, інноваційний бізнес повинен чітко взаємодіяти на ефективному рівні з державою, основні вектори вдосконалення наведено на рис. 3.2.

Отже, виокремлення основних векторів взаємодії державних органів та інноваційного бізнесу сприятиме в подальшому інноваційному розвитку задіяних суб'єктів й безпосередньому зростанню їх щодо інноваційної активності. Це безпосередньо дасть можливість ефективно вирішувати питання стосовно підвищення конкурентоспроможності, а також досягнути сталого й збалансованого стану всієї національної економіки.

Як бачимо, впровадження в нашій країні інноваційно-інвестиційної діяльності неможливе без використання державою відповідних комплексних заходів, першочергово – фіскальних, оскільки інвестування в інноваційну діяльність – це безумовно додатковий ризик, а тому очікуваний прибуток вбачає його відшкодування. Також, державна підтримка повинна мінімізувати вартість інвестицій в інноваційну сферу, а також має додатково стимулювати зацікавлених інвесторів у процесі щодо прийняття рішення.

Таблиця 3.1 – Огляд нормативно-правових актів, які регулюють інноваційну діяльність [3]

	Нормативно-правовий акт	Основні положення
1	Конституція України	Ст. 54 гарантує громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.
2	Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.	Розділ 34 Кодексу регулює інноваційну діяльність, як вид господарської діяльності
3	Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»	Визначає правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків
4	Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України
5	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Забезпечує взаємодію науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективно використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері тощо).
6	Закон України «Про державні цільові програми»	Визначає засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм (в тому числі і програм пов'язаних з інноваційною діяльністю) .
7	Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»	Визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології на території держав, де планується або здійснюється їх використання, розширення міжнародного науковотехнічного співробітництва у цій сфері.
8	Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні»	Закріплює правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках
9	Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»	Визначає правові, організаційні і фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури і змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень
10	Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»	Визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у сфері наукової і науково-технічної діяльності, створює умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади

Рис. 3.2. Основні вектори взаємодії органів держави й інноваційного бізнесу

Отже, національний потенціал науково-технічного розвитку здатний забезпечити цілісну реалізацію процесу ефективної інноваційної діяльності, що задіює позитивні видозміни в економіці й інших ділянках суспільного існування за умови забезпечення відповідної реальної державної підтримки, а також створення якісного середовища для розвитку інноваційних змін. Це дасть поштовх до гармонізації інноваційно-технологічної моделі країни стосовно до стандартів ЄС й зараджуватиме подальшій інтеграції до світової економіки. У такому взаємозв'язку забезпечення впровадження інноваційної діяльності, модернізації виробництва, піднесенні конкурентоспроможності продукції українських підприємств досить важливими є невідкладні стратегічні завдання, що стоять перед Україною у розвитку національної економіки.

РОЗДІЛ 4

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

4.1. Основні положення законодавства про охорону праці

Саме значення охорони праці визначається у ст.1 Закону України в “Про охорону праці”. Власне охорона праці – це є зібрана система правових та соціально-економічних, а також організаційно-технічних й санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних діючих заходів і засобів, що є спрямованих на різні види збереження здоров'я й працездатності персони у процесі роботи.

Законодавство України стосовно охорони праці входить до : Закону “Про охорону роботи”, а також і “Кодексу законів стосовно праці України” та Закону,що забезпечує санітарне і епідемічне благополуччя в населенні, окрім цього й Закону України стосовно пожежної безпеки” та “Правил радіаційної безпеки в Україні (НРБУ-97)” й різних інших нормативно-правових указів, що регулюють всі взаємовідносини серед усякими суб'єктами права в галузі охорони роботи у Законі України стосовно варті роботи, що визначає принципи стосовно виконання в конституційному праві людей стосовно безпеки їхнього існування та здоров'я у ході трудової практики, який часто регулює за її участю усіх належних урядових органів взаємовідносин між господарем виробництва, а також різноманітні установи та організації або ж уповноваженим ним певним органом (далі будемо вживати слово – власник) й робітником стосовно питань безпеки, а також гігієни роботи і виробничого середовища, що затверджує цілісний порядок в організації охорони роботи в країні.

В “Кодексі правилах стосовно роботи України”, яке визначає правове регулювання оберігання роботи у відділах “Трудовий угода”, а також “Робочий час” та “Час перепочинку” й “Огляд та контроль за дотриманням законодавства стосовно роботи”, окрім цього “Робота молоді” та “Робота жінок”, “Безпека роботи”.

У Законі України стосовно забезпечення різного санітарного і епідемічного благополуччя в населенні, в якому є регулювання відносин, що виникають в

галузі повного забезпечення санітарного і епідемічного блага, що визначає усі відповідні права і повинності державних органів, а також і підприємств, різних установ, різноматніх компаній і людей, що утверджує певний порядок діяльності асоціацій, а також підприємств та людей стосовно відповідного забезпечення самої пожежної безпеки, і, крім цього, всі обов'язки та права стосовно державного пожежного догляду.

У «Нормах радіаційної безпеки в Україні», які встановлюють лише два безкомпромісно різні підходи стосовно забезпечення певного протирадіаційного захисту – це перший, який передбачається для всіх видів у практичній практиці в умовах нормального використання індустріальних і різних медичних основ випромінювання, а другий – це той, який при сторонньому втручанні, який пов'язаний із опромінюванням всього населення, якщо виконуються певні умови щодо аварійного опромінення. Окрім цього, певні «Норми із радіаційної безпеки», які встановлюють чіткі три категорії тих осіб, що зазнають опромінення і визначають певні ліміти доз і припустимі рівні іонізуючого опромінення. Крім цього, усе міжнародне законодавство щодо охорону роботи містить у собі систему певних міжнародно-правових актів, які є спрямованими на захист робітників від усіх професійних ризиків. А також цей строк, відомий як Міжнародне бюро роботи, що визначається ніби “джерело певної загрози для людського життя та здоров'я робітника, з чим він зіткнувся в виробничому оточенні під час роботи ним певних виробничих повинностей. У Законі України щодо охорони роботи забезпечує привілеї норм усіх міжнародних договорів та договорів, у яких бере участь як і Україна, а над певними правовими нормами державного законодавства України.

Отже, коли між певним міжнародною угодою в якій бере участь і Україна, в якій передбачені ще більш жорсткі вимоги стосовно охорони роботи, ніж і ті, які є передбаченими державним законодавством України, отже тоді і виконуються всі норми міжнародної угоди. Дана норма може застосовується до усіх угод, в таких, що бере участь і Україна, що є незалежним від усіх форм та назв – угод та конвенцій і пактів й протоколів або всі інші

форми та що були певною мірою ратифіковані Верховною Радою України. Усі конвенції в Міжнародній Організації Роботи, завдяки яким наша держава має спеціальну міжнародну кооперацію в галузі покращення умов роботи.

Уся повнота державної політики у галузі охорони роботи, яка базується на наступних принципах:

- перш за все, це пріоритет людського життя та здоров'я робітників, а також повної відповідальності людини, яка надає роботу, за створення певних та належних і, звісно ж, безпечних й здорових домовленостей роботи;

- наступне це підвищення степеня певної промислової безпеки, що таким шляхом, як забезпечення усього цілісного технічного інспектування за своєю ситуацією стосовно усіх підприємств, а також і технологій й певної продукції, який сприяє усім виробництвам у виготовленні у будь-якому випадку безпечних і повністю нешкідливих злагод праці;

- ввесь комплексний розв'язок завдань щодо охорони роботи, який базується на основі певних загальнодержавних, а також галузевих і регіональних програм стосовного цього питання й змога урахування деяких інших шляхів економічної та соціальної поведінки, а також досягнень у галузі настанов та техніки й охорони зовнішнього світу;

- окрім цього, соціальний оборони робітників, які в повному обсязі компенсації шкоди тим людям, що змогли потерпіти від будь-яких нещасних інцидентів на підприємстві й різних професійних хвороб;

- встановлення лише останніх і потрібних правил з обертання роботи для усіх виробництв і певних суб'єктів підприємницької практики, що є незалежним від будь-яких форм володіння і певних видів роботи;

- вживання економічних методів стосовно керівництва безпеки роботи, а також участі країни в фінансуванні заходів стосовно обертання роботи і притягнення всіх добровільних внесків і також інших надходжень стосовно цих цілей, певною мірою їх отримання, що не суперечать чинному законодавству;

- пристосування робочих процесів до всіх шансів робітника з повним урахуванням людського здоров'я і психологічного стану;

- можливість щодо інформування мешканців, а також проведення навчання, окрім цього й професійної підготовки та покращення фаху робітників стосовно питань охорони роботи;

- забезпечення повної координації практики органів усієї державної волі, Лідерство життя та здоров'я робітників, який означає, що перш за все повинні дотримуватися умов нормативних постанов щодо охорону роботи, для того, щоб робітник не міг отримати погіршення свого здоров'я, а також не отримав будь-яких травм, окрім цього і професійних хвороб, та потім має змогу звертати свою увагу на будь-які наслідки функцій виробництва. Господар виробництва має змогу нести свою відповідальність стосовно виготовлення та підтримання чинних безпечних і будь-яких нешкідливих домовленостей роботи на будь-якому виробництва.

З даною ціллю господар організовує на виробництві заплановану систему керування охорони роботи, який створює працю охорони роботи, а також визначає всі повинності посадових людей та тих, що спеціалізуються на цьому, виробництва щодо питань охорони роботи, а також забезпечує усі перспективи охорони роботи на виробництві – це будь-які організаційні і технічні, а також санітарно-гігієнічні та нормативно-методичні й лікувально-профілактичні, окрім цього і метрологічні та наукові, будь-які інформаційні, і ті, що упроваджують різні заходи покращення умов роботи.

Повна комплексність із розв'язання будь-яких завдань охорони роботи може передбачати рішення усіх проблем щодо безпеки роботи комплексно із можливим урахуванням всіх видів певних економічних й соціальних поведінки держави, а також її здобутків науки та техніки. Коли саме питання щодо охорони роботи та зовнішнього середовища перехрещуються – допустимо, що це захист від певних електромагнітних випромінювань, а також і захист від кожного шуму й будь-чого ін., а тоді ці види завдань або будь-які проблем, що мають вирішуватися комплексно.

Встановлення належних правил та вимог із охорони роботи може означати, які вони насправді зобов'язані бути цільними для усіх виробництв, різних

ззначених організацій і закладів, що незалежно від профілю своєї функції і форми їх володіння ним.

Певні норми щодо охорони роботи можуть у собі включати наступне: правила набору робочих місць та робітників способами лише індивідуальної оборони; нормативи, які є створеними на умові роботи на заданих місцях; нормативи із безпеки автомобілів, а також устаткування і різних механізмів та технологічних процесів й будь-яких способів виготовлення.

Соціальний оборона робітників. Отже, коли укладається робоча угода, робітник має бути проінформований людиною, що надає їй роботу, під розпис стосовно угоди роботи на своєму робочому пості, де й сам він буде трудитися, окрім того і його особисті права та пільги й відшкодування при важких і отруйних умовах роботи.

Коли усі задані виробничі домовленості є небезпечними для життєдіяльності та здоров'я робітника або навколишніх його робітників та природного оточення, саме тоді він може вільно відмовитися від заданої праці. Він повинен невідкладно повідомити щодо цього випадку безпосереднього людини, що надає роботу, або ж її керівника. Факт щодо присутності цього принципу, як це повинно бути, що затверджується спеціалістами із охорони роботи виробництва за участю особи із профспілки, до якої він і належить, а також повіреного робітниками спеціаліста щодо питань охорони роботи, або перевіреного страхового експерта стосовно охорони роботи.

Робітнику бути запропонована праця, що є повністю протипоказана йому через медичне заключення та за його станом здоров'я. Щодо реалізації праці з підвищеної небезпеки й тих робіт, що вимагають фахового добору, які допускаються робітники при наявності висновку всієї медичної психофізіологічної експертизи.

Трудову угоду, яка може бути повністю розірваний робітником за його власною охотою, якщо людина, яка надає роботу, не виконує тих правил із законодавства щодо охорону роботи та не дотримується правил колективної угоди щодо цих питань, які ж заданими. У такому випадку робітникові

виплачується первинна допомога у тому розмірі, що є передбаченим у колективній угоді, але, звісно, не менше ніж тримісячного заробітної плати.

Робітника, що за власним станом здоров'я згідно з медичним заключенням потребує надання легкої праці, людина, яка надає роботу, повинна перевести за домовленістю з робітником на таку ж працю на термін, що є зазначеним в медичному заключенні, й у випадку потреби постановити скорочений робочий день й підготувати повне проведення навчання робітника із набуття певної зовсім іншої роботи згідно з законодавством.

Під час припинення використання виробництва та цеху і дільниці, а також окремого виготовлення або обладнання органом державної піки за охороною роботи або ж службою безпеки роботи за робітником зберігаються посада праці і середня заробітня плата. Під час періоду простою із певних причин, що виникли не через робітника, за ним зберігається типова заробітня плата.

Робітники, що є зайнятими на робочих місцях із важкими і небезпечними для здоров'я умовами роботи, йому може безоплатно забезпечуватися лікувально-профілактична їжа та молоко або рівнозначними харчовими матеріалами та газованою солоною водою і мають право на платні перерви ,якщо вона санітарно-оздоровчого призначення і скорочення тривалості буденного часу, а також додатковий платний відпуск, окрім цього, пільгову пенсію та повну оплату роботи в більшому розмірі й інші пільги та відшкодування, які можуть надаватися у тому порядку, що є визначеним у чинному законодавстві.

У випадку роз'їзного характеру праці робітникові виплачується грошове відшкодування для здобуток лікувально-профілактичного харчування, а також і молока або тотожних йому харчових матеріалів на тих домовленостях, що є передбаченими у колективній угоді. Людина, яка надає роботу, за свій рахунок може додатково утвердити робітникові за колективною угодою або трудовою угодою щодо пільг та відшкодувань, які не є передбачені чинним законодавством. Людина, яка надає роботу, повинна протягом усього впливу, що є укладеним із робітником трудової угоди, але не пізніше ніж через 2 місяці,

повинні у письмовій формі проінформувати робітника щодо змін у виробничих умовах і змін пільг й відшкодувань, із урахуванням різних пільг та відшкодувань, які є передбаченими для нього додатково.

Робітникам надаються безоплатно за заданими нормами фахову одягу, а також і професійне взуття й інші засоби особистого захисту й інші мийні та знешкоджувальні прийняття, що на працях зі небезпечними для здоров'я домовленостями роботи, а також на тих роботах, які пов'язані зі забрудненням чи незручними для них погодними умовами. Робітники, що залучаються до одноразових діяльностей, які є пов'язаними із знищенням результатів аварій і стихійного лиха, які не передбачені трудовою угодою, що повинні негайно бути в забезпеченні зазначеними у способах. Людина, яка надає роботу, повинна забезпечити за власний рахунок власності і комплектування, а також видачу й різноманітні утримання способи персонального захисту згідно з нормативно-правовими угодами щодо охорони роботи і колективної угоди. Коли способи персонального оборони завчасно зношені не з провини робітника, от тоді людина, яка надає роботу, повинна замінити їх за власний рахунок.

Займаючи місце придбання спецодягу, різноманітних засобів персонального захисту, а також мийних й знешкоджувальних способів за власний рахунок людина, яка надає роботу, повинна відшкодувати усі розходи на тих умовах, які є передбаченими колективною угодою. Всі робітники відповідно зі чинним законом підкоряються загальнообов'язковому урядовому суспільному страхуванню від будь-якого нещасного випадку на підприємстві і фахового захворювання, що призвели до втрати працездатності.

Компенсування шкоди у випадку пошкодження здоров'я робітників чи у випадку їхньої смерті. Компенсування шкоди, яка є заподіяна робітникові стосовно пошкодження його здоров'я чи у випадку смерті робітника, які відбувається лише у Фонді суспільного страхування від нещасних подій згідно із чинним Законом України щодо загальнообов'язкових державного суспільного страхування від нещасного інциденту на підприємстві і фахового захворювання, що спричинили втрату робочої працездатності.

Людина, що надає роботу, може за рахунок своїх коштів допомогти потерпілим і членам їх родин додаткові виплати згідно з колективною чи трудовою угодою.

За робітниками, що втратили робочу працездатність через нещасний інцидент на підприємстві чи фаховим недугам, зберігаються місце праці та посада і їхня середній заробіток на повний період аж до віднови працездатності. Якщо потерпіла людина не може реалізувати своєї попередньої праці проводиться його навчання та повна перекваліфікація, а ,окрім того, працевлаштування згідно з медичними рекомендаціями.

Період перебування на інвалідності через нещасний інцидент на підприємстві чи фаховий недуг зараховується до стажу праці щодо призначення в пенсії за своїм віком, і, окрім цього, до стажу праці із шкідливими для здоров'я умовами, що надає право на повне призначення пенсії на пільгових домовленостях та у пільгових форматах.

4.2. Урядове управління щодо безпеки роботи

Урядове керування безпекою роботи реалізують: Кабінет Міністрів України і спеціально довірений головний орган із виконавчої влади зі опіки за безпекою роботи; різноманітні міністерства й інакші головні органи щодо виконавчої влади.

Кабінет Міністрів в Україні:

- перш за все, постачає виконання урядової політики у галузі безпеки роботи;
- повідомляє щодо затвердження у Верховній Раді України всенаціональну програму покращення стану безпеки, а також гігієни роботи і виробничого оточення;
- направляє й спрямовує функцію міністерств, а також інших головних органів виконавчої волі стосовно виробництва безпечних та здорових угод роботи і догляду стосовно охорони роботи;
- затверджує цільну урядову статистичну звітність із запитань безпеки роботи.

Міністерства й інші головні органи виконавчої волі:

- супроводжують одну науково-технічну політику у галузі безпеки роботи;
- реалізують методичне керування роботою виробництв у галузі - розробляють та виконують галузеві плани покращення стану безпеки, а також гігієни роботи і виробничого оточення із участю профспілок;
- складають із певними видами відповідальних галузевих профспілок угоди із проблем покращення умов та безпеки роботи;
- охоплюють участь у розробці й перегляді нормативно-правових указів із охорони роботи;
- влаштовують навчання та перевірку знань щодо охорони роботи;
- виробляють за потребою аварійно-рятувальні служби і реалізують їх функцію керуванням, а також забезпечують реалізацію й інших вимог чинного законодавства, який регулює стосунки в галузі рятувальної справи;
- реалізує відомий контроль за ситуацією охорони роботи на виробництвах галузі.

Демонстративно повірений головний орган виконавчої влади із питань роботи та соціальної політики забезпечує проведення урядової експертизи стосовно умов роботи зі притягненням служб із санітарної епідеміологічної опіки спеціально повіреного головного органу виконавчої влади у сфері безпеки здоров'я, а також визначає систему дій і реалізує ревізію за особливістю проведення атестації робочих посад стосовно їх належності до нормативно-правових указів із охорони роботи.

Спеціально повірений головний орган виконавчої волі із догляду за охороною роботи :

- реалізує комплексне правління охороною роботи на урядовому рівні, здійснює урядову політику у даній сфері й виконує ревізію за здійсненням діяльностей урядового управління охороною роботи, а також різними міністерствами і місцевими урядовими адміністраціями тй органами тутешнього самоврядування;
- розглядає за участю міністерств й інших головних органів виконавчої переваги й Фонду суспільного страхування від нещасних інцидентів, а також

всеукраїнських союзів людей, що надають роботу, й профспілок всенаціональну програму покращення стану безпеки та гігієни безпеки роботи;

- реалізовує нормотворчу функцію, опрацьовує й підтверджує правила й норми та положення, а також інструкції й інші нормативно-правові укази із охорони роботи або зміни до них;

- координує діяльності міністерств, місцевих урядових адміністрацій, а також органів локального самоврядування, виробництв й інших особистостей підприємницької функції у сфері безпеки й гігієни роботи і виробничого оточення;

- бере участь в інтернаціональній співпраці і у будові здійснення інтернаціональних угод, а також згода на обов'язковість, що була надана Верховною Радою України, із запитань безпеки, гігієни роботи і виробничого оточення.

Рішення, які були прийняті свідомо повіреним органом виконавчої волі із опіки за охороною роботи у гранях його компетенції, є неодмінними для реалізації усіма міністерствами, а також іншими головними органами виконавчої волі, локальними урядовими адміністраціями, органами локального самоуправління, правничими і фізичними персонами, що відповідно до чинного законодавства, користуються найманою працею.

4.3. Організація щодо безпеки роботи на виробництві

На будь-якому виробництві зобов'язана бути служба стосовно охорони роботи. Людина, яка надає роботу, виробляє на виробництві службу безпеки роботи із кількістю працюючих 50 й більше персон відповідно до справжнього принципу, який стверджується спеціально повіреним головним органом виконавчої волі із запитань догляду за охороною роботи.

Діяльності даної праці можуть реалізувати у порядку сумісництва персон, що мають потрібну підготовку.

Служба охорони роботи підпорядковується безпосередньо людині, яка надає роботу. Голови служб охорони роботи прирівнюються до головних виробничо-технічних праць.

Фахівці із служби охорони роботи у випадку прояву недотримань охорони роботи мають право:

- проявляти головам структурних підрозділів виробництва обов'язкові для реалізації норми стосовно усунення видимих вад, отримувати від них потрібні дані, документацію та тлумачення із питань охорони роботи;
- зупиняти роботу виробництв і ділянок та автомобілів, механізмів, обладнання й інших способів виготовлення у випадку недотримань, що виготовлюють загрозу існуванню або здоров'ю людей, що працюють;
- відправляти людині, яка надає роботу, виробництва заяву щодо притягнення до відповідальності робітників, що порушують правила охорони роботи.

Припис фахівця з охорони роботи може припинити лише людина, яка надає роботу.

Дотримання правил стосовно охорони роботи у момент проектування, зведення будівель й відбудови виробництв, предметів та засобів підприємства. Охорона роботи на виробництві починається із виробничих будівель та споруд і устаткування й транспортних засобів, що виконувалися із урахуванням правил щодо охорони роботи.

Виробничі будівлі і споруди та устаткування, а також транспортні засоби, які вводяться у дію після забудівлі або перебудови, а також капітального ремонту тощо, й технологічні процеси повинні відповідати правилам нормативно-правових указів щодо охорони роботи.

Проектування виробничих предметів, як і розробка сучасних технологій, а а також засобів виготовлення, способів групового й персонального захисту працюючих зобов'язані проводитися із урахуванням вимог охорони роботи.

Людина, яка надає роботу, повинна отримати згоду на початок роботи і види робіт виробництва, функцію якого є пов'язаною із здійсненням робіт й експлуатацією предметів і машин та механізмів, а також устаткування

підвищеної загрози. Список видів функцій і об'єктів та машин і механізмів, обладнання підвищеної загрози виділяється чинним Кабінетом Міністрів України.

Не допускається вживання в підприємстві отруйних речовин, коли неprisутні ознаки їх гігієнічної регламентації і урядової реєстрації.

Безпека роботи жінок, а також неповнолітніх й інвалідів. Законодавство України уділяє багато уваги запитанням охорони роботи жінок, а також неповнолітніх та інвалідів.

Забороняється вживання роботи жінок на особливо тяжких роботах й на роботах зі загрозовими або ризикованими умовами роботи, на підземних роботах, окрім певних підземних праць (тобто нефізичних робіт чи робіт, які є пов'язаними зі санітарним й побутовим сервісом), окрім цього й притягнення жінок до підіймання та руху предметів, маса яких перевершує встановлені для них найбільші правила.

Перелік тяжких праць і робіт зі загрозовими й ризикованими домовленостями роботи, на яких забороняється вживання роботи жінок, окрім цього граничні правила підіймання й руху предметів жінками підтверджуються Міністерством охорони здоров'я в Україні за погодженням із Урядовим комітетом України щодо нагляду за охороною роботи. Робота жінок, які є вагітними, і жінок з неповнолітньою дитиною налагоджується чинним законодавством.

Діти, які не досягли 18 років не допускаються до роботи на тяжких роботах й на роботах зі отруйними або ризикованими умовами роботи, а також на підземних роботах або до нічних чи надурочних робіт та праці у вихідні дні.

У певних випадках, які є передбачені законодавством, володар повинний підготувати навчання, а також перекваліфікацію й працевлаштування інвалідів згідно з медичними характеристиками, установити частковий робочий день чи неповний буденний тиждень й пільгові угоди роботи на прохання інвалідів.

Притягнення інвалідів до понадурочних діяльностей й робіт в нічний час доби без їх згоди не допускається.

Виробництва, що користуються роботою інвалідів, повинні виготовлювати для них спеціальні умови роботи із урахуванням характеристиками медико-соціальної експертизи й особистих задумів реабілітації, користуватися додатковими заходами стосовно безпеки роботи, що відповідають характерними прикметами даної категорії робітників.

4.4. Інновації в сфері охорони праці

Технічний прогрес обумовлює розширення асортименту товарів і, відповідно, передбачає розвиток виробництва.

У сучасному світі вкрай важливими та актуальними на підприємствах усіх форм власності є питання створення безпечних умов праці через впровадження безпечних для життя та здоров'я персоналу технологічних процесів.

Охорона праці є одним з найбільш важливих аспектів соціальної політики держави. Вона представляє собою систему правових, технічних, економічних, санітарно-гігієнічних заходів, спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов праці.

Координацію діяльності з охорони праці сьогодні виконує спеціалізоване агентство ООН – Міжнародна організація праці (МОП), що була заснована в 1949 році. МОП ставить за мету поширення принципів соціальної справедливості, прав людини, що визнані на міжнародному рівні, прав у сфері праці за допомогою покращення умов праці, маючи на увазі: регламентацію робочого часу, боротьбу з безробіттям та скороченням робочих місць, захист працівників від професійних захворювань і нещасних випадків на виробництві, рівну, без дискримінації, оплату праці, гарантію зарплати, організацію професійно-технічного навчання та ін.

Сучасні інноваційні технології в охороні праці базуються на використанні нових підходів до аналізу інформації: в першу чергу розглядаються відомості про аварійність і травматизм на виробництві на основі теорії ризику і створення нових запобіжних заходів щодо мінімізації виробничих ризиків і

небезпек, в числі яких значне місце належить перспективним технологіям навчання працюючих безпечним прийомам праці та підвищення в цілому культури безпеки. Тому важливим напрямком інновацій в охороні праці є розробка методів скорочення і способів запобігання аварійності та травматизму у виробничих умовах. До таких методів можна віднести:

- прискорене впровадження більш прогресивних і принципово нових технологічних процесів;
- розробка таких технологічних рішень, які сприятимуть ліквідації або істотному скороченню фізично важких робіт, а також робіт з несприятливими виробничими умовами;
- здійснення державного контролю за дотриманням норм і вимог безпеки праці має здійснюватися на всіх стадіях створення нової техніки і технологій;
- створення та впровадження трекінг-пристроїв, що дозволяють контролювати продуктивність праці персоналу і попереджати аварійні ситуації;
- організація праці та навчання персоналу безпечним прийомам роботи з використанням відеоінструкцій.

Одним з напрямків інновацій в охороні праці, що набули останнім часом інтенсивного розвитку, є застосування трекінг-пристроїв для охорони праці.

Трекінг – це технологія віртуальної реальності, що покладена в основу взаємодії людини з віртуальним світом. Розроблена для можливості визначити позицію і орієнтацію реального об'єкта у віртуальному середовищі з підтримкою декількох ступенів свободи. Зазвичай, місце розташування предмета у просторі можливо зазначити за допомогою 3-х координат (x, y, z) і 3-х кутів. Позиція і орієнтація реального об'єкта в просторі визначається особливими датчиками і маркерами. Детектори знімають сигнал з реального об'єкта, коли він рухається, і передають отриману інформацію комп'ютеру. Трекінг реалізується з підтримкою мобільних пристроїв, телефонів, смартфонів, планшетів, GPS-навігаторів і спеціально розроблених пристроїв.

Організаційна інновація в сфері охорони праці застосовується також у сфері транспорту. Як відомо, великогабаритні машини інколи змушені рухатися заднім ходом, що не виключає інцидентів, пов'язаних з наїздами техніки на людей. Щоб уникнути надзвичайних ситуацій, впроваджується система позиціонування транспорту і працівників. На машини встановлюють свого роду парктроніки – мобільні реєстратори, які за допомогою світлових і звукових сигналів попереджають можливий інцидент. Крім того, техніка оснащується відеореєстраторами.

Останнім часом стали широко використовуватися технології глобальних систем позиціонування (GPS). Технологія дозволяє керівнику підприємства в віддаленому доступі спостерігати в режимі реального часу за роботою всього парку машин і обладнання. Віддалений моніторинг і контроль дозволяють попередити зіткнення, смертельні випадки і аварії, причиною яких є недостатня видимість з кабіни машин. У найближчі роки більше 30% австралійських гірничодобувних компаній планують інвестувати значні кошти в розробку й впровадження таких систем.

З метою визначення ступеня втоми водіїв запропоновано обладнати кабіни важкої техніки, наприклад, самоскидів, спеціальними пристроями, які мають контролювати рух очей оператора, електромагнітне випромінювання його мозку і навіть вираз обличчя. Також за допомогою мобільних пристроїв зі спеціальними програмними інструментами можна в разі настання надзвичайної ситуації провести діагностику, з'ясувати причини надзвичайної події і передати отримані дані в аналітичний центр, а потім за допомогою інструкцій, що містяться в тому ж приладі або наданих віддаленими фахівцями, вжити заходи щодо усунення причин неполадок та ремонту.

Комп'ютерні технології також можна застосовувати для створення не тільки невеликих загальних відеоінструкцій з охорони праці, а й для конкретних виробництв, об'єктів, пристроїв, процесів і т. і., у тому числі з використанням інтерактивних мультимедійних програм. Як відомо, людина запам'ятовує не більше 10% почутої інформації, візуальна інформація запам'ятовується на 50%, а

в інтерактивній формі - до 90%. Тому традиційні форми навчання починають програвати новітнім технологіям. В системі навчання охорони праці необхідно застосовувати практико-орієнтовані технології – тренінги. Тренінг – це інтенсивний курс навчання, що поєднує в собі короткі теоретичні знання і практичну роботу. Тренінги дають в руки учасників конкретні інструменти – схеми і алгоритми поведінки в будь-яких ситуаціях. В рамках тренінгу до 80% часу відводиться безпосередньо на практичні заняття та відпрацювання навичок.

Одним з таких тренінгів є організація змагань з лайфрестлінгу – методика масового навчання прийомам першої допомоги, що стала прикладним видом спорту. В основу лайфрестлінга покладено комплекс спеціалізованих фізичних вправ та навички надання першої допомоги з використанням методик медичної підготовки елітних спецпідрозділів та рятувальників.

На промислових підприємствах повітря робочої зони може забруднюватися шкідливим иречовинами, які утворюються в результаті технологічного процесу або містяться в сировині, продуктах чи напівпродуктах, а також у відходах виробництва. Ці речовини знаходяться в повітрі у вигляді аерозолів (пилу), газів або пари. Одним із поки що мало використовуваних у виробничих умовах інноваційних рішень в області охорони праці є нормалізація повітря виробничих зон за допомогою фітоергономіки. Фітоергономіка включає в себе наступні напрямки:

1. Фітотерапія – використання тонізуючих рослин для відновлення і підвищення працездатності.
2. Дієтологія – використання рослинних дієт для підвищення працездатності.
3. Медико-екологічний фітодизайн – використання фітосанітарної функції рослин, а саме здатності рослин поглинати хімічні сполуки з повітряного середовища.

На сьогоднішній день вже запропоновано широкий спектр пристроїв, призначених для очищення і знешкодження повітря, заснованих на здатності кімнатних рослин здійснювати очисні функції.

Отже, інновації в охороні праці включають як організаційні рішення, спрямовані на вдосконалення системи підготовки персоналу на знання норм і правил охорони праці із застосуванням тренінгових та комп'ютерних технологій, так і впровадження віддаленого моніторингу за технологічними процесами, а також забезпечення персоналу трекінг-пристроями та засобами індивідуального захисту.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Аналіз стану взаємовідносин Україна – ЄС: трансформаційні зміни у напрямку інноваційного прориву дали можливість сформулювати відповідні висновки і накреслити основні пропозиції в цьому контексті:

Розбудова відносин України та Європейського Союзу першочергово здійснюється на основі Закону України (1.07.2010 р.) «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики».

У 13.03.2014 році Верховна Рада України прийняла Постанову «Про підтвердження шляху України до інтеграцію в Європейському Союзі та першочергових заходів у цьому напрямі», котра підтверджує незворотність курсу України до європейського інтеграційного поостору, мета якої є набуття в майбутньому членства в ЄС.

З часу підписання та ратифікації у 2014 р. Угоди про асоціацію між нашою державою та ЄС взаємовідносини сторін розчали вибудовуватися у значно якіснішому форматі як політичної асоціації так і економічної інтеграції. В умовах підписання Угоди про асоціацію та під час її ратифікації (16.09.2014 р.) Верховна Рада України робить заяву, що Україна розглядає укладення даної Угоди про асоціацію як вагомий крок на шляху щодо досягнення кінцевої мети євроантлантичної інтеграції – набуття повноправного членства нашої країни в Європейському Союзі.

В Україні є можливість диверсифікувати власну економіку, що нині спирається на великі компанії, котрі працюють в найпривабливіших товарних галузях (зокрема, металургії), та націлювати її на перспективніші моделі, приміром до розвитку потужного сектору ІТ послуг, або ж розвитку малих чи середніх підприємств.

Поміж основних цілей у визначеній Стратегії національної безпеки України, яка затверджена Указом Президента України (26.05.2015 р.), означено вагомість у забезпеченні інтеграції України до ЄС. Відповідно до Стратегією, саме Угода про асоціацію формулює стратегічні орієнтири для забезпечення системних економіко-політичних та соціальних реформ в Україні, а також

широкоформатної адаптації законодавчої бази України до норм та основних правил ЄС.

7.02.2019 року ВР прийняла Закон України «Про внесення окремих змін до Конституції України стосовно стратегічного курсу нашої держави на набуття повноправного членства України у ЄС, а також в Організації Північноатлантичного договору». Метою цього Закону є законодавче закріплення в головному документі – Конституції України цивілізаційного правового вибору, європейської ідентичності українського суспільства та чіткого незворотного стратегічного курсу нашої держави на набуття повноправного членства України в Європейській спільноті та Організації Північноатлантичного договору.

Велику роль для України відіграє й її участь в програмі «Горизонт 2020» та долучення до Плану дій «Ера і Корона» (Європейський дослідницький простір щодо коронавірусу) завдяки чому країна отримала доступ до певних конкурсів, які пов'язані із ковід-19, у рамках передбачуваної програми «Горизонт 2020», котрі охоплюють значний спектр напрямів: від науково-медичних досліджень до соціальних результатів впливу пандемії.

Для розуміння та оцінки інноваційного потенціалу та інноваційної спроможності України варто звернутися до міжнародних рейтингів, де саме представлена наша держава. Найбільш авторитетними вважаються: Глобальний індекс інновацій (скорочено ГІ), Індекс інновацій Агентства Блумберг (скорочено ІАБ), Глобальний індекс конкурентоспроможності обдарувань (скорочено ГІКТ), Європейське інноваційне табло (скорочено ЄІТ), а також здатність України до освоєння прогресивних технологій оцінюється за допомогою Індексу готовності до передових чи проривних технологій, що запроваджений ЮНКТАД у 2021 р.

Аналізуючи рейтинги України за представленими чотирма підходами щодо оцінки спроможності країни до інновацій за 2014-2020 роки спостерігається відсутність активної політики, а також значного прориву у підтримці інноваційної діяльності і державою, і бізнесом загалом. Підніжжям в українській інноваційній конкурентоспроможності залишається трудовий капітал, вища

освіта, а також відповідні знання та результативність від наукових досліджень. Однак, недосконалість державних інституцій, несприятливе та вразливе середовище для ведення інноваційного підприємництва, а також неспроможна фінансово-кредитна система заважають розкриттю бізнес-потенціалу, створюють значні перешкоди для комерціалізації в сфері інновацій та їх відповідного впливу на збільшення ВВП в країні. За даними Світового банку, Україна була і залишається у групі країн, де доходи населення є нижчими середнього.

Основою інноваційної спроможності нашої країни є людський (трудоий) капітал та наукові дослідження, а також наукові та технологічні результати. За показниками рейтингу, сильними характеристиками України є співпраця ЗВО і промисловості у наукових дослідженнях (50 м.), значна частина жінок із науковими ступенями по відношенню до працюючих у % (3 місце), частка експорту ІТ послуг в зовнішній торгівлі (9 місце), створення додатків для телефонів на основі мобільних операційних систем андроїд, аос, віндовс на 1 млрд дол. ВВП (15 місце), нематеріальні активи (23 місце), походження торгових марок та патентів на 1 млрд дол. ВВП (відповідно 5 та 20 місце.).

Вагомим показником в рейтингу є розвиток ринку, за яким Україна опинилася на 99 місців (у 2019 р. він становив 90 м.) Даний показник вміщує набір ознак, таких як кредити – 86 м., валовий обсяг позик мікрофінансування – 79 позиція, інвестиції – 121 позиція, рівень торгівлі та конкуренції – 45 позиція.

Загалом за показником Глобального індексу інновацій у 2020 році Україна посіла 45 місце.

За індексом інноваційного розвитку Агентства Блумберг Україна посіла у 2020 р. 56 місце серед 60 досліджуваних країн проти 46 у 2018 р. та 53 у 2019 р. У 2020 р. рейтинг очолили Німеччина, Південна Корея й Сінгапур. Інноваційна активність в Україні є значно невисокою, що в свою чергу вповільнює процес формування економіки в інноваційному розвитку, не сприяє підняттю конкурентоспроможності нашої держави на міжнародному рівні, а також суттєво знижує темпи європейської векторності розвитку.

Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (ГІКТ) – показник, який співставляє 132 країни за оцінкою їх спроможності розвивати чи залучати таланти по шести основних складових (70 ознак).

Проводячи аналіз позицій України за цим показником, за 2020 р. порівняно з 2018 р. бачимо, що покращення спостерігається тільки за двома показниками ГІКТ, а саме за : «ринкові та нормативні можливості» країна підійнялась на 3 позиції (2018 р. – 99 місце, 2020 р. – 94 місце), а за «індексом приваблювання талантів» – на 5 позицій з 98 місця до 93 місця. Але погіршилися справи по таких критеріях, як: кар'єрний ріст (з 66 м. до 68 м.), індекс утримання талантів – 73 місце проти 58 у 2018 р., виробничі навички співробітників – 56 місце супроти 44 місця у 2018 р. Загалом, показник індексу конкурентоспроможності талантів опустився з 61 позиції до 66 місця у 2020 році.

Ще одним вагомим показником вважають Європейський інноваційний індекс, котрий розраховується на основі цілісної системи індикаторів науково-технічного розвитку – це Європейського інноваційного табло (ЄІТ). За допомогою даного рейтингу можна оцінити ступінь науково-технічного розвитку всіх держав-учасниць Співтовариства.

Загалом, результати аналізу показників ЄІТ за 2020 р. можна визначити, що інноваційний потенціал ЄС продовжує більшати. Так, в середньому за п'ять років європейська інноваційна система зросла практично на 12 %. Так приміром, в країнах таких як Кіпр, Естонія, Греція, Італія та Литва показники інноваційної діяльності збільшились орієнтовно на 25 %. Найкращі позиції мають скандинавські країни (Швеція, Фінляндія, Данія, Швейцарія й Бельгія) їхні показники вкрай переважають середніх показників ЄС. Нижче за середній рівень посідають практично всі країни, які є вихідцями з колишнього РС (крім Чехії). Скоріш за все, радянське минуле дається в знаки, і ще довго гальмуватиме дані країни в науково-технологічному процесі.

Втім, варто зазначити, якщо розглядати глобальний рівень, то ситуація з інноваційним розвитком не така оптимістична в ЄС. Оскільки, такі держави, як

США, Японія, Південна Корея, Канада й Австралія випереджують ЄС за рівнем інноваційного розвитку.

Ще одним вагомим індексом оцінки спроможності країн щодо впровадження й використання сучасних передових або/чи проривних технологій є Індекс готовності до передових технологій (ІПТТ).

За цим показником Україна посідає досить високий рейтинг по таких складових як: рівень освіченості (навичок) населення (40 місце в рейтингу) та дослідницької активності (47 місце у рейтингу), а також частки технологій у промислове виробництво (58 місце у рейтингу). Проте, у 2020 році країна має низький рейтинг за такими індикаторами, як: рівень інфраструктури ІКТ (66 місце в рейтингу) й доступністю компаній до фінансових ресурсів (97 місце в рейтингу).

Інноваційна діяльність у світовій економіці є одним із головних факторів підвищення конкурентоспроможності світових країн, й також країн ЄС, та мають вагоме значення в умовах трансформації та глобалізації.

Втім, українська політика щодо інноваційної діяльності формується досить фрагментарно через незлагодженість планів й відсутність дієвості у діяльності головних стейкхолдерів в інноваційній діяльності.

В рамках інноваційної політики кадровий потенціал країни є вкрай важливий та актуальним. А підготовка наукових кадрів є пріоритетним завданням у розвитку трансформаційних процесів сфери науки й освіти всієї країни. В Україні на початку 2020 – 2021 навчального року налічувалося 515 ЗВО (в порівняння у 2019 – 2020 н.р. – 619 од.).

Сумарна кількість здобувачів у 2020-21 н.р. які поступили у ЗВО складає 1141888 ос. За цей період закладами освіти випущено: бакалавр – 186090 ос., магістрів – 130002 ос. Загалом, кількість студентів, яка припалає на 10 тис. населення складає 275 осіб (у 2019 р. - 343 ос.).

За 2020 р. загальна кількість організацій, котрі мають аспірантуру складає 231 ЗВО й 177 науково-дослідних установ, що на 2,2% зменшилася відносно

2019 р. У 2020 р. найбільша частка аспірантів, а саме 91,4% навчається виключно в ЗВО.

Вагомими українськими проблемами у сфері підготовки наукових кадрів є досить розгалужена мережа ЗВО, незадовільний стан фінансового забезпечення, невідповідний стан науково-дослідної діяльності у ЗВО, низький рівень інноваційності освіти тощо.

У 2020 році в Україні наукові дослідження й розробки (ДіР) забезпечували 769 організацій, що в порівнянні з 2019 роком на 19% менше. Основна причина скорочення – вагоме (більше, аніж вдвоє) зменшення кількості організаційних структур підприємницького сектору.

Отож, науковий напрям в Україні на сьогодні відіграє вагому роль в розвитку економіки та наукового потенціалу в країні. Проте наукова перспективність з року в рік показує негативні тенденції: кількість установ і наукових працівників стрімко й неухильно скорочується.

Що стосується фінансування науки та досліджень, то обсяг витрат на виконання в Україні у 2020 р. становив по всіх джерелах фінансування 17022,4 млн грн. На сьогодні, наукоємність ВВП досягнуло критичного значення, а саме становило 0,41% (в порівнянні у 2013 р. – 0,7 %) За таких умов наука переходить в стадію не забезпечення економічної функції, а лише пізнавальної функції.

За структурою загального обсягу витрат щодо виконання ДіР в Україні найбільшу частку за 2020 р. становили кошти з державного бюджету – 43,1 %, кошти з іноземних джерел – 24% та кошти вітчизняних замовників –19,7 %.

Реальний стан в Україні демонструє недостатній попит та досить низький ступінь бюджетного фінансування наукової ДіР в Україні. Для покращення ситуації необхідне створення дієвих механізмів, котрі б здійснювали стимулювання української промисловості у напрямі використання наявних та нових вітчизняних розробок, а вчених – більш ефективно співпрацювати з бізнес сектором.

Загалом, у 2020 році рівень бюджетного фінансування ДіР становив 6055,24 млн.грн., проте таке фінансування залишається досить низьким.

Загалом, діяльність України у сфері технологій у 2020 році вартість внутрішній трансфер технологій підвищився, при цьому ступінь конкурентоспроможності їх доки ще недостатній для отримання значних фінансових результатів у зовнішньому середовищі.

Отже, важливим вектором у напрямі розвитку України є сформовані ціннісні орієнтири, що базуються на інноваційному розвитку. Всупереч невисоким міжнародним рейтингам інноваційності української економіки, населення країни досить схвально сприймає трансформації, що пов'язані з інноваційною діяльністю, демонструючи це у відкритості до науки, техніки, сучасних технологій, готовності використовувати ці результати. Втім, песимістичне ставлення до глобальних змін в ринкових відносинах, недовіра до обраного курсу, скептицизм в успішності здійснюваних реформ протистоять утвердженню ціннісних орієнтирів в інноваційному розвитку.

Тому Україна повинна активізувати формування цілісної моделі інноваційного розвитку за європейським зразком із метою зменшення суттєвого технологічного відставання, а також уникнення нових сплесків системної кризи у вітчизняній економіці. Досягти таких позитивних результатів можна та важливо завдяки саме комплексному використанню всіх допустимих інструментів впливу, що пов'язані в першу чергу з дійовою інноваційною політикою країни.

Перспективність інноваційного розвитку України багато в чому залежать від спільних результатів діяльності нашої країни та Європейської спільноти. Одним із акцентів у спільній діяльності є розвиток та посилення наукового та науково-технічного співробітництва, де основною метою є підвищення конкурентоспроможності України та ЄС. Таке співробітництво сприятиме всеохоплюючій підтримці України у реформуванні й реорганізації всієї системи управління в науковій сфері та дослідницьких установ, а саме у розвитку науки, новітніх інноваційних технологій тощо.

Вагомим мотиваційним чинником євроінтеграційного вектору розвитку нашої держави є високий інноваційний потенціал Європейської спільноти. Сьогодні ЄС займає одні з перших позицій у світі в напрямках розробок та впроваджень багатьох сучасних технологій, а також високотехнологічних товарів й послуг. Власне інтеграція із ЄС дає перспективність для України у нарощенні інноваційного потенціалу, крім того у напрямі інноваційно-технологічної співпраці в певних галузях, а саме ракетно-космічній області та глобальній навігації, енергетиці й телекомунікаціях. Вагомими регіональними центрами в Україні в напрямку співробітництва з ЄС є Львів, Харків, Запоріжжя, Одеса, Івано-Франківськ та Ужгород.

Активність України прослідковується вже сьогодні у співпраці з ЄС в інноваційній сфері й долученні її до участі у рамкових програмах, що в свою чергу об'єднують усі наявні європейські починання з досліджень й інновацій.

Так з 2021 року стартувала програма «Горизонт Європа», що є наступником програми «Горизонт 2020». Це транснаціональна науково-дослідна й інноваційна рамкова програма, котра є однією з найбільших подібних програм у цілому світі. Загальний бюджет цієї програми становить 95,5 млрд. євро. В порівнянні з попередньою програмою «Горизонт 2020» на неї виділено на 30 % більше фінансів. Крім того, програмою передбачаються нові механізми й інструменти щодо прийняття рішень, порівняно із останніми рамковими науково-дослідними програмами Євросоюзу (це і Європейська інноваційна рада та дослідницькі представництва, партнерські проекти тощо).

Міжнародне співробітництво в напрямі досліджень й інновацій є ключовим пріоритетом для Євросоюзу. Це дає можливість:

- доступу до новітніх знань та найкращих талантів по всьому світу;
- діяльність бізнесу на нових ринках, та ринках, які тільки розвиваються;
- наукової дипломатії для впливовості та посилення міжнародної політики.

Отже, інтеграція України із ЄС вимагає від нашої країни передусім підвищення показників активності в напрямі інноваційної діяльності. До

основних переваг інтеграції України до Євросоюзу в інноваційній галузі можна віднести:

1. Спрощена доступність вітчизняних компаній до європейських технологій.
2. Посилюючі дії щодо технологічного співробітництва між нашою країною та членами ЄС у напрямі забезпечення вітчизняних дослідників вільного доступу до чинної європейської системи загального інноваційного розвитку.
3. Доступність до існуючої інноваційної інфраструктури, інформаційного простору щодо новітніх інноваційних розробок та надшвидкісного трансєвропейського мережевого з'єднання для електронного обміну науково-інноваційною інформацією.
4. Зростання грантових та конкурсних можливостей у забезпеченні фінансування наукових проєктів, а також інноваційних розроблень.
5. Розширення перспектив представлення результатів українських інноваційних розробок на різних європейських площадках, зокрема ярмарках технологій чи виставках.
6. Можливість у використанні організаційних та фінансових механізмів підтримки інноваційного розвитку, котрі саме використовуються в країнах членства ЄС.
7. Постійне та безперешкодне одержання як експертної так і технічної допомоги від Євросоюзу для успішної реалізації усіх стадій інноваційного циклу – від отримання результативних показників досліджень до їх відповідної комерціалізації й виведення їх на ринок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Бондарчук Н.В. Стан та перспективи розвитку інноваційних процесів в Україні. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*, 2, с.205-209. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2013_2_51
2. Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2006. № 12(541). С. 68–72.
3. Всі документи бази даних «Законодавство України» (станом на 17 лютого 2021 року) Верховна рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://sae.gov.ua/uk/news/3161> (дата звернення: 16.10.2021).
4. Гончаренко, О., Масляєва, О. Роль інновацій в забезпеченні відтворювального процесу в агропромисловому виробництві. 2020. *Інноваційна економіка*, 5-6, с.5-10.
5. Гомон М. В. Оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 220–224. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.220
6. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.10.2021)
7. Єрмакова О.А. Світовий досвід інноваційного розвитку в інтересах інноваційної безпеки України. 2017. *Приазовський економічний вісник*, 5(05), с.16-20.
8. Ілляшенко Н. С., Голишева Є. О., Грищенко О. Ф. Класифікація стратегічних напрямів науково-технологічного розвитку підприємства. 2018 *Вісник Хмельницького національного університету*, 3(2), с. 128-131.
9. Кіндзерський Ю. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні. *Економіка України*. 2017. № 11. С. 48–72
10. Князевич А. О., Крайчук О. В. Механізми управління інноваційним розвитком: монографія. 2011. Рівне : РДГУ.
11. Мазур, Н. А., Суліма Н. М. Інноваційна діяльність в Україні та Польщі:

стан, особливості та перспективи. 2020. *Економіка, управління та адміністрування*, (4(94), с.3–10. [https://doi.org/10.26642/ema-2020-4\(94\)-3-10](https://doi.org/10.26642/ema-2020-4(94)-3-10)

12. Макаренко С.М., Олійник Н.М., Рибачок С.А. Удосконалення державної інвестиційної політики як основи впровадження інноваційних технологій на вітчизняних підприємствах. *Економічні інновації : Збірник наукових праць*. 2019. Т.21. Вип. 3 (72). С. 62-70.

13. Микитюк П.П. Інноваційний розвиток підприємства: посібник. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.

14. Радева М. Інноваційні концепти розвитку глобальної економіки. *Причорноморські економічні студії*, 2018. № 36. с. 23–30.

15. Розпорядження КМУ від 16.03.2016 за № 226-р «Про підписання Угоди між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в програмі ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)». –

16. Солоха Д. В., Морева В. В., Чирков С. О., Козлова В. Я. Інвестиційно-інноваційні чинники формування розвитку й управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства. Монографія. Донецьк: СПД Дмитренко Л. Р., 2010. 400 с.

17. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: наук.-аналіт. зап. / [Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К.Кваша та ін.]. К.: УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.

18. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року. Проект. <https://www.businesslaw.org.ua/strategiya-innovaciinogo-rozvtuku-ukrainy/> (дата звернення 01.11.2021)

19. Статистична інформація: інноваційна активність [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

20. Цілі Сталого Розвитку: Україна. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/sustainabledevelopment-goals-2017-baseline-national-report.html> (дата

звернення: 5.11.2021)

21. Яковлєв А.І., 2018. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення. *Наука та наукознавство*, 2. с. 29-44.

22. European innovation scoreboard 2020. - <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42981>

23. Cornell University, INSEAD and WIPO. The Global Innovation Index 2014, 2016, 2018, 2019, 2020. – Geneva: WIPO and New Delhi: Confederation of Indian Industry.

24. Regions and Innovation: Collaborating across Borders: OECD Reviews of Regional Innovation. – OECD Publishing, 2013, 230 p.

25. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta Yevropeys'kym Soyuzom: Uryadovyy portal, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

26. Unctad, technology and innovation report 2021 catching technological waves: Innovation with equity. pp. 137-138.

27. Zaiats T. A. Tsinnisni oriientyry innovatsiinoho rozvytku v Ukraini [Values guidelines for innovative development in Ukraine]. 2021. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy*, 2 (44), pp. 3-21. <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.003>

28. https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_en.

29. https://interactivetool.eu/EIS/EIS_2.html.

30. <https://www.imemo.ru/news/events/text/rezulytati-evropeyskogo-innovatsionnogo-tablo-2019-disproportsii-sohranyayutsya>.

31. <https://dom.com.cy/live/digest/cyprus-has-entered-the-top-5-countries-that-have-increased-the-indicators-of-innovation-activity/>.

32. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2019/07/03/stan-innov-diyaln-2018f.pdf>.